

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra Historie

**STAVBA A PRVNÍ ROKY FUNGOVÁNÍ ŠKOLNÍ
BUDOVY NA HRADĚ V OLOMOUCI**

Vlasta Štulová

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Ema Šimková, Ph. D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci *Stavba a první roky fungování školní budovy Na Hradě v Olomouci* vypracovala samostatně, na základě pramenů, literatury a ostatních zdrojů uvedených v *Seznamu použitých pramenů, literatury a internetových stránek*.

V Olomouci dne 4. dubna 2018

.....

Vlasta Štulová

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Emě Šimkové, Ph. D. za pomoc s výběrem literatury, cenné rady, připomínky a především trpělivost.

Děkuji také doc. Mgr. Janu Stejskalovi, M. A., Ph. D. za cenné rady, připomínky a upozornění na existující prameny.

Poděkování patří i pracovníkům Státního okresního archivu Olomouc za jejich ochotu a pomoc při hledání vhodných pramenů k tématu a zapůjčení Olomouckých archivních sborníků.

Obsah

ÚVOD	6
Prameny.....	7
Literatura	8
1 STAVBA BUDOBY NA HRADĚ V OLOMOUCI.....	9
1.1 Břemeno Olomouce-hradby	9
1.2 Stavební rozvoj města	9
1.3 Stavba školní budovy	10
1.3.1 Plán stavby	10
1.3.2 Umístění budovy	11
1.3.3 Stavba školy	11
1.3.4 Interiéry	13
1.3.5 Vybavení školy	14
1.3.6 Fasáda.....	15
1.3.7 Rozložení místností.....	16
1.3.8 Stavební práce v roce 1922	16
2 BUDOVA JAKO ŠKOLNÍ INSTITUCE	18
2.1 Vývoj nižšího a středního školství od poloviny 19. století do vzniku první republiky	18
2.2 Nižší a střední školství v Olomouci od poloviny 19. století do vzniku první republiky	20
2.2.1 Německá škola v budově Na Hradě v Olomouci	22
2.3 Školský systém v období 1. republiky	23
2.4 Obecné a měšťanské školy v Olomouci do roku 1938	25
2.5 Česká škola v budově Na Hradě	25
2.5.1 Umístění školy	26
2.5.2 Přestěhování II. chlapecké obecné školy	28

2.5.3 Učitel'ský sbor II. obecné školy chlapecké	29
2.5.4 Výuka náboženství	30
2.5.5 Výuka německého jazyka	31
2.5.6 Lékařské prohlídky žáků	32
2.5.7 Uzavření školy	32
2.5.8 Rodičovské sdružení	33
2.5.9 Žáci II. obecné školy chlapecké	33
2.5.10 Oslavy	34
2.6 Střední chlapecká škola (Tyršova), Na Hradě.....	35
2.6.1 Umístění školy	35
2.6.2 Uspořádání tříd.....	37
2.6.3 Učitel'ský sbor	37
2.6.4 Žáci II. měšťanské školy chlapecké	39
2.6.5 Žákovský orchestr, Žákovská akademie	41
2.6.6 Školní výlety	42
2.6.7 Sdružení rodičů	43
2.6.8 Sbližování školy	43
2.6.9 Nové vyučovací předměty.....	44
2.6.10 Rok změn	44
ZÁVĚR	46
POUŽITÉ PRAMENY, LITERATURA, ČLÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE	48
Abstract	50
Abstract v angličtině	50
Obrazová příloha.....	52
Anotace	57

ÚVOD

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělávat“

- Jan Ámos Komenský

Tento citát od Jana Ámose Komenského jsem vybrala, abych na něm demonstrovala ten fakt, že i když vzdělání bylo považováno od nepaměti za velmi důležitou součást života každého jedince, nebylo vždy samozřejmostí chodit do školy, a ještě do takové školy, jakou jsme si sami vybrali. Dříve vzdělání dostávali vybraní jedinci, a proto bychom si možností, které dnes máme, měli více vážit, a ne je brát jako samozřejmost.

Školní docházka byla již od dob Marie Terezie „povinná“. „Povinná“ je však velmi nepřesné označení, protože některé děti chodily do školy pouze dva až tři měsíce v roce, a to na jen na pár dní v týdnu, z důvodu sezónních prací na polích. V devatenáctém století byly školy stavěny u továren pro děti, které musely chodit do práce. Situace se měnila velmi pomalu od poloviny 19. století, ale nově vzniklé české školy byly převážně soukromé, proto si ne každý mohl dovolit poslat své dítě na českou školu.

Přestože v současné době budova Na Hradě slouží jako sídlo Katedry historie Univerzity Palackého v Olomouci, tak ji prozatím žádný z historiků nevěnoval příliš pozornosti. Proto bych se ve své bakalářské diplomové práci chtěla věnovat školství v Olomouci a především vývojem školní budovy Na Hradě. Práce je rozdělena do dvou větších kapitol s podkapitolami. První kapitolu práce věnuji stavbě budovy, druhou její funkci. Časově je práce vymezena od poloviny 19. století, protože založení a výstavbě nové školní budovy předcházelo dění v Olomouci a nedostatek škol. Práce je ukončena školním rokem 1938/1939, v tomto roce, po podepsání Mnichovské dohody, nastala změna i ve školství. Budovy českých škol byly zabírány pro německé školy a vojenské účely a obsah vyučování byl pozměněn se vznikem Protektorátu Čechy a Morava.

Prameny

Prameny k problematice bakalářské práce jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě v pobočce Státního okresního archivu Olomouc. Prameny k problematice stavby budovy Na Hradě najdeme ve fondu Archiv města Olomouce - Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927).

Prameny ke stavbě budovy pochází z let 1899-1919. V těchto pramenech nalezneme plány na stavbu budovy, jak budova měla vypadat zvenku i zevnitř, jednotlivé rozložení pater a tělocvičny, řešení vytápění a mnoho letáků a návrhů od firem, které se zúčastnily výběrových řízení pro stavbu a její vybavení. Jelikož se jedná o nově vznikající, přesto německou školu, prameny jsou psány německy a kurrentním písmem, obsahují však mnoho map a plánů, většinou v kolorovaném provedení.¹

Prameny týkající se funkce budovy jsou také uloženy ve Státním okresním archivu Olomouc a jedná se především o fondy II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě² a Střední škola Tyršova Olomouc, Na Hradě.³ Tyto fondy obsahují školní kroniku, třídní knihy a posudky školních inspektorů. První škola, která sídlila v budově Na Hradě, byla německá. Bohužel po tzv. divoké skartaci v roce 1945 nemůžeme zcela jistě určit první roky fungování německé školy, která Na Hradě sídlila. Sice se dochovaly některé třídní katalogy,⁴ ale nemůžeme s jistotou určit, že se jedná o školu Na Hradě, protože v úředních razítkách s názvem školy se nevyskytovala adresa.⁵

Pramenem k problematice je i dobový tisk, především olomoucká a moravská periodika. Pro okres Olomouc např. Hlas lidu, Našinec nebo Pozor aj., kde můžeme nalézt články o výročí školy, slavnostech na počest úmrtí prezidenta, zprávy ze školních výletů a životopis ředitele Tyršovy střední školy Antonína Šincla.

Existují i další prameny k problematice stavby školní budovy uložené na Magistrátu města Olomouce. K těmto pramenům má přístup pouze vlastník budovy.

¹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (dále jen SOkA), fond Archiv města Olomouce - Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927).

² SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě.

³ SOkA, fond M5-150 Střední škola Tyršova Olomouc, Na Hradě.

⁴ SOkA, fond Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Olomouc.

⁵ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 112.

Pramenem jsou i dobové fotografie a pohlednice. Po prozkoumání možného obrazového materiálu, jsem však zjistila, že nejstarší negativ školy Na Hradě pochází z roku 1943 a je uložen ve Fotoarchivu Vlastivědného muzea v Olomouci.

Literatura

V Bibliografii okresu Olomouc,⁶ (která je velmi dobrým pomocníkem), můžeme zjistit, že neexistuje samostatná publikace či článek, který by se školní budově Na Hradě věnoval. K dispozici máme souhrnné *Dějiny Olomouce*⁷ věnující se historii města od pravěku po současnost. Tyto dva svazky vznikly v roce 2009 za spolupráce Univerzity Palackého. Najdeme zde i vývoj a průběh školství až do současnosti.⁸ Nabízí se také Nešporovy *Dějiny města Olomouce*, které se však tématice věnují pouze okrajově.⁹

Problematicke vývoje školství se věnuje Otakar Kádner, který v publikaci *Vývoj a dnešní soustava školství*¹⁰ pojednává od prvopočátečního vzdělávání začínajícího u rodiny od nejstarších dob až po dobu, ve které autor žil, tedy první polovina 20. století.

Vývojem školství v Olomouci se zabývá Heda Minaříková ve třech článcích vydaných v Olomouckém archivním sborníku, kde přehledně zmapovala vývoj olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960.¹¹ Stanislava Kovářová v článku „*Nepříliš daleko stavěna od chrámu budova stojí...*“ se zabývá školou u chrámu sv. Mořice, ale zmiňuje se i o stavbě školní budovy Na Hradě.¹²

⁶ DOHNALOVÁ, E. – MUSILOVÁ, E. (ed.): *Bibliografie okresu Olomouc*. 1, Město Olomouc. Brno 1997.

⁷ SCHULZ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 1. svazek. Olomouc 2009.

⁸ BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009.

⁹ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998.

¹⁰ KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava školství*. 1. díl, Praha 1929.

¹¹ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I.-III. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 109-129; (2010), s. 87-97; (2011), s. 152-164.

¹² KOVÁŘOVÁ, S.: „*Nepříliš daleko stavěna od chrámu budova stojí...*“ In: Střední Morava: vlastivědná revue, roč. 21, č. 39 (2015), s. 99-103.

1 STAVBA BUDOBY NA HRADĚ V OLOMOUCI

1.1 Břemeno Olomouce-hradby

Olomouc, přestože nesla titul hlavního královského města, se díky svým hradbám v polovině 19. století stávala zaostalou oproti blízkým obcím, jako byly Hodolany nebo Holice. Kvůli hradbám nenarůstal počet obyvatel tak, jak tomu bylo v jiných městech. Hradby bránily především hospodářskému vývoji města.¹³

Dne 20. října 1866 podal Dr. Erazim Schwab na schůzi městského zastupitelstva návrh na zrušení vnitřních hradeb Olomouce, který měl být předložen císaři Františku Josefovi. Městské zastupitelstvo nesouhlasilo a návrh byl podán císaři o dva roky později. „Dne 5. června 1876 bylo slavnostně zahájeno starostou Josefem Englem bourání brány Hradské (Kopecké).¹⁴ Zbourání brány přineslo možnost lepšího přístupu k nádraží, které bylo dopravním uzlem na trati Přerov-Praha.¹⁵⁻

Pevnost byla zrušena až císařským dekretem ze dne 9. března 1886. Po zbourání hradeb a brán do města nastalo mnoho stavebních úprav: „zasypání příkopů a ramen Moravy, úprava terénu a toků vodních, stavba cest, silnic a mostů.¹⁶

1.2 Stavební rozvoj města

V prvních letech po zbourání hradeb byl pomalý rozvoj stavebnictví. Mezi lety 1877-1887 bylo vystavěno 14 velkých činžovních domů, budova zeměbranecké kasárny a českého gymnázia. To vše vzniklo v oblasti mezi vnitřní a vnější Hradeckou bránou. Na přelomu století se městu podařilo vykoupit pozemky, na kterých bylo postaveno 68 budov. Od počátku nového 20. století do roku 1918 bylo vystavěno pouze 81 budov, a to především z toho důvodu, že město se snažilo opravovat i staré budovy, aby nevznikaly velké rozdíly. Mimo město pozemky skupovali i podnikatelé, veřejné korporace, či stát. Stát nechal vystavět „české

¹³ BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 42-43.

¹⁴ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 253

¹⁵ BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 43.

¹⁶ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 254.

gymnázium, německý učitelský ústav, německé gymnázium, českou reálku, krajský soud, posádkový soud a finanční ředitelství.“¹⁷

1.3 Stavba školní budovy

Školní budova Na Hradě stojí na Michalském návrší, které je v historické části Olomouce od nepaměti nejvýraznějším vrcholem s 233 m. n. m.¹⁸ Archeologové předpokládají, že toto místo sloužilo při pohanských rituálech, ve 13. století zde vzniklo fojtství. Za třicetileté války zde byla vybudována zbrojnice, která se stala součástí opevnění až do 18. století, potom prostory sloužily jako sklad mouky. Po zboření starého moučného skladu byla na tomto místě vystavěna německá měšťanská škola.¹⁹

Zemská školní rada, jejíž členové byli německé národnosti, dospěla k názoru, že je v Olomouci nedostatečné množství německých škol. Škola u sv. Michala pro dívky byla přeplněná, stejně tak i učitelský ústav sídlící v budově starých Svatých schodů. Česká obecná škola sídlící v Purkrabské ulici byla přeplněná, ale městská rada pro ni odmítla výstavbu nové budovy.²⁰

Nově byla vystavěna měšťanská škola chlapecká Na Hradě, dívčí měšťanka v Jánské ulici,²¹ budova Elisabetina a obchodní akademie.²²

1.3.1 Plán stavby

Stavba budovy Jubilejní obecné a měšťanské školy císaře Františka Josefa byla velmi dobře naplánovaná. Škola byla na počátku 20. století považována za jednu z nejmodernějších v Olomouci. Plány se týkaly nejen umístění budovy, ale i jejího vzhledu, a to zevnějšku i vnitřku včetně vybavení a rozložení jednotlivých místností. Vzniklo více návrhů vzhledu budovy a plotu před budovou, rozložení místností aj. Bohužel se však jedná pouze o plány a ve skutečnosti, i když škola byla velmi kvalitně postavena a bez vnějších zásahů fungovala až do rekonstrukce v roce 2017, právě při této rekonstrukci bylo zjištěno, že budova nebyla přesně podle těchto plánů postavena.

¹⁷ Tamtéž, s. 256-257.

¹⁸ SCHULZ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 1. svazek. Olomouc 2009, s. 15.

¹⁹ <http://uprek.upol.cz/na-hrade-5/na-hrade-5-historie/> [1. 2. 2018]

²⁰ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 276.

²¹ Přejmenovaná na Macharovu ulice, dnes třída Spojenců.

²² NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 276.

Před samotnou stavbou se místo, kde měla budova vzniknout, muselo připravit, proto městská rada v Olomouci 8. března 1908 schválila pokácení stromu naproti Michalského kostela. Stavební taxy a stavba kanalizace vedoucí do budovy stála 1 286 Korun a 76 haléřů.²³

1.3.2 Umístění budovy

V plánech můžeme vidět zakreslení umístění budovy školy.²⁴ Na plánu vidíme kostel sv. Michala a zaznačení ulic Max-Josef Gasse²⁵ a Frohleichnams Gasse²⁶. Zastavěná plocha činila 789,95 m², je zakreslena růžově, zeleně je zakreslená zeleň náležící ke škole. Podle zakreslení je rozlohou budova stejně velká jako dnes a vedou do ní dva vstupy.²⁷

1.3.3 Stavba školy

Pro tak náročnou stavbu, jako byla budova třípatrové školy, muselo být vše připraveno po materiální stránce a firmy působící na stavbě musely vypracovat plány a cenovou nabídku. Ta byla rozhodující při výběru firem. Firmy podílející se na stavbě pocházely především z Olomouce, ale také z Vídně, Drážďan, Šternberka a jiných měst.²⁸

Za stavební práce zodpovídalo městské stavitelství města Olomouce Carl&Rudolf Wlaka Stadbaumeister OLMÜTZ.²⁹

Stavba třípatrové budovy vyžadovala naprostou přesnost, proto byla do Olomouce pozvaná firma Franz Ludwig Baumeister, Wien, která se zabývá stavbou plochých kleneb, stavěných z vroubkovaných cihel. Traverzy dodala firma J. Ottahal & Sohn.³⁰

Jednalo se s Vídeňskou firmou H. Rella&C^o, ta měla pobočku v Olomouci, která měla zajistit železobetonovou konstrukci schodiště. Schody byly obloženy

²³ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

²⁴ Viz. příloha č. 1.

²⁵ Dnešní ulice na Hradě.

²⁶ Dnes ulice Univerzitní.

²⁷ SOaA, fond Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

²⁸ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 3, inv. č. 371, kart. 92.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

umělým kamenem. Firma prováděla i dlažební práce v budově. Firma nabídla nejnižší cenu, která ale přeci jen narostla, protože původní výpočty nepočítaly s výčnělkou schodů. Odhadovaná cena od firmy H. Rella&C^o čítala 8 500 Korun.³¹

Tesařské práce vykonal Eduard Deth, střešní krytinu položila firma Karla Waltera za použití červených tašek. Klempířským pracím na školní budově se věnoval Franz Frömel. Železnou konstrukci střechy nad tělocvičnou vyrobila firma Raimunda Nietscheho.³²

Kamenické práce poskytla firma Herrmann Franke, která dodala nejen dvě bílé mramorové desky v hodnotě 160 Korun. Jedna z desek však byla do nově vznikající školy v Johannesgasse.³³ Škola si na desku o rozměrech 120 x 65 cm nechala vygravírovat a pozlatit 85 písmen. Firma položila granitovou dlažbu ve sklepě, ve vstupní hale, na chodbách, v bytě ředitele a svobodných učitelů. Celková částka kamenických prací dosáhla 2700 Korun. Podílela se také na pokládání chodníku a obrubníku u školy spolu s firmou Josefa Jánského.³⁴

Elektrikářské práce zajistil Rudolf John, jeho firma sídlila v Olomouci. Budova byla vytápěna ústředním topením od firmy Oster. Maschinenbau-Act.-Ges. Körting. Budovu vytápěly dva kotle umístěné ve sklepě. V učebnách byly dva radiátory a předpokládalo se, že se v nich bude vytápět na 20°C. V kabinetech byl jeden radiátor a na chodbách jich bylo méně a počítalo se pouze s teplotou 15°C.³⁵

Plot vyrobila firma Johanna Lefenda. Plot se původně měl skládat z 28 sloupků, mezi každým sloupkem měla být kovová mřížka a nechyběla vstupní branka. Tento „pletivový plot“ však neuspěl.³⁶ Plot, který byl vybrán, stál na nízké betonové zídce, byl ozdobně kovaný, rádiusový. Sloupky plotu byly kovové s rozstupem od sebe 2,5 m. Vprostřed mezi sloupky byl na nejvyšším místě plotu ozdobný „sloupek“ s dvěma voluty.³⁷

³¹ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

³² Tamtéž.

³³ Dnes třída Spojenců 8.

³⁴ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 3, inv. č. 371, kart. 92.

³⁵ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 101.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

1.3.4 Interiéry

Malířské práce vykonal pan Alois Barwig a natěračské práce Josef Switak. Na truhlářských pracích se podílelo více řemeslnických firem. Firma Franz Krumei, Olmütz vyrobila okenice, obložila některé stěny dřevem. Firma Franz H. Kotzurek vyrobila 59 dveří, a to ve čtyřech různých rozměrech. Parkety o celkové rozloze 1 422,17 m² z červeného buku položila firma Eduarda Detha. Firma také kvůli dřevěným parketům doporučila školu pojistit proti požáru.³⁸

Okna do budovy byla ve třech rozměrech: 1,20 x 2,40 m (70 oken), 1,70 x 2,40 m (19 oken) a jedno okno o rozměrech 1,40 x 2,40 m. Firma Braunauer Holzrouleaux-u.Jalousien-Manufaktur vyrobila všech 90 skel do oken s látkovými roletami.³⁹

Firma Franze Kutschera, sídlící v Olomouci, vyrobila železné zábradlí ke schodišti a vyrobila kování na pět čtyřkřídlových oken. Kování střešních oken a čtyř oken v pokojích vyrobila firma JOS. ANT. KLOB^{IS} Nachfolger Eisenhandlung in Olmütz. Kování zbytku oken spolu s kováním dvojitých vstupních dveří a dalších dveří dostal na starost Johann Profich. Z obchodu Nicolaus Engelmann, sídlícího v Olomouci, byly do školní budovy zakoupeny lustry a lampy.⁴⁰

Firma Armaturen und Maschinen Fabrik se sídlem ve Vídni měla velice přesné požadavky týkající se dodávky sociálního zařízení do školy. Vše bylo z Vídně přepravováno vlaky, a aby se ušetřilo na dopravě, posílaly se některé věci, které tak dopravce přijal, bez obalu. V tomto případě však firma neručila za to, v jakém stavu se zařízení doručí a neposkytovala náhradu. Reklamace byly možné pouze do čtrnácti dnů od obdržení zboží. Když byla chyba materiálu nebo návrhu, poskytla firma bezplatnou náhradu. O zakázku k výrobě sociálního zařízení se ucházela i další vídeňská firma Rosenthal&Kafka, která hradila dopravné do Olomouce. Carl Weihmann s firmou sídlící v Drážďanech také vypracoval projekt sociálního zázemí, cenu stanovil na 3135, 45 Korun. Carl Weihmann získal zakázku a sociální zařízení dodal i do školy na třídě Spojenců 8. Tři toalety byly volně stojící, ve sklepech, v přízemí a 1. patře. V přízemí byly čtyři záchody vedle sebe, v 1. ,2. a 3. patře

³⁸ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

záchody po pěti vedle sebe. Všechny záchody již byly vodou splachovací. V příloze č. 2 můžeme vidět, kde byly toalety umístěny.⁴¹

Obkladové dlaždice sprchových koutů vyrobila firma Unter-Themenaur Tonwarenfabrik Fürst Liechtenstein. Zakázku obdržela díky nejlepší cenové nabídce.⁴²

Ve škole nesměla chybět tělocvična, aby nebyl hluk z tělocvičny slyšet i do patra pod tělocvičnou, navrhla firma Kleiner&Bokmayer 40mm silnou korkovou vrstvu na podlahu, která by byla pokryta linoleem. Linoleum se vyrábělo v různých barvách: hnědá, tmavě i světle zelená, hnědooranžová. Linoleu do tělocvičny muselo být 6mm silné, tak silné linoleum se vyrábělo pouze v hnědé barvě. O pokládání linolea se však ucházelo ještě několik dalších firem. Například firma Delmenhorster linoleum-Fabrik-Anker-Marke z Dolního Saska navrhovala vrstvu ještě silnější. Zakázku však získala firma Kleiner&Bokmayer.⁴³

1.3.5 Vybavení školy

Do školy bylo zakoupeno 10 dřevěných dvoutabulí s kovovým kováním o rozměrech 1,20x2 m, ke každé tabuli byla vyrobena dřevěná krabička na křídý, pět učitelských stolů o rozměrech 0,80x1,20 m bylo určeno do učeben. Do kabinetů a sborovny byly vyrobeny stoly s uzamykatelnými šuplíky.⁴⁴

Do šesti učeben byly pořízeny skříně o rozměrech v./š./h. 2/1,22/0,5m. Tyto skříně byly zdobeny kovovým kováním ve tvaru vějíře. Stejných rozměrů bylo i šest prosklených skříní. V devíti učebnách byly mapy států. Na pomůcky do předmětů byly vyrobeny dřevěné boxy. Ve třídách byly umístěny i boxy na papír.⁴⁵

Školní lavice se vyráběli v různých velikostech., aby děti měly správné držení těla při sezení. V každé třídě bylo 33 dvoumístných lavic s pevnou psací deskou o třech různých rozměrech. Ty nejmenší lavice byly pro žáky od 95 cm. Výšce lavic

⁴¹ Tamtéž.

⁴² SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 3, inv. č. 371, kart. 92.

⁴³ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

⁴⁴ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 102.

⁴⁵ Tamtéž.

byly samozřejmě uzpůsobeny i židle. V kreslárně bylo 30 dvoulavic s držadlem a posuvným rámem.⁴⁶

Do tělocvičny byla pořízena skříň na cvičební pomůcky a lišta s háčky na oblečení. Do sprch pro žáky byla pořízena lavice s boxy na oblečení a 20 háčků na pověšení oblečení. Tělocvična byla velmi dobře vybavena. Na okna v tělocvičně byla umístěna ochranná síť. Byly zde dvě tělocvičné kozy na přeskakování, 60 kusů železných tyčí 90 cm dlouhých, 60 kusů dřevěných tyčí 90 cm dlouhých, jedno lano na šplhání s karabinou, jedna 8 m dlouhá tyč na šplhání, čtyři kožené matrace. Žebřiny byly v tělocvičně dvoje. Jedny vysoké 3 m a druhé žebřiny vysoké 2 m. V tělocvičně byly umístěny čtyři páry kruhů, dvě švédské bedny, čtyři bradla, čtyři odrazové můstky, dvě hrazdy, čtyři gymnastické gumy 3 m dlouhé, dva kužely, 16 oštěpů. Na posilování bylo pořízeno 120 kusů jednokilových činek. Součástí vyučování tělocviku byly míčové hry, proto bylo zakoupeno několik druhů míčů: čtyři duté, dva volejbalové, dva kožené míše o průměru 10 cm, šest kriketových gumových míčků. Díky bohatému vybavení tělocvičnu navštěvovaly i děti z jiných škol.⁴⁷

1.3.6 Fasáda

Fasáda je to, čeho si každý všimne hned na první pohled. Bylo vypracováno více návrhů, jak by měla fasáda vypadat. Na jednom návrhu měl být na fasádě nápis: KAISER FRANZ JOSEF JUBILÄUMS KNABEN-VOLKS-UND BÜRGERSCHULE 1908. Tento nápis se však při rekonstrukci budovy v roce 2017 nenašel, a proto můžeme předpokládat, že na budově nikdy nebyl, a to i z toho důvodu, že na druhém návrhu fasády žádný nápis není. Na fasádě zepředu budovy blíže k Univerzitní ulici chybí krajní okna ve všech patrech. Fasáda jinak zcela odpovídá tomu, jak se dochovala dodnes.⁴⁸

Ozdobné štukatérské práce vykonal Josef Mizera, sochař a štukatér z Olomouce. Jeho práce si můžeme všimnout na fasádě školy nad každým oknem.⁴⁹

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

⁴⁹ Tamtéž.

1.3.7 Rozložení místností

Přízemí budovy byla zázemím pro zde vyučující osoby. Nacházel se zde byt pro správce školy, tedy jejího ředitele. Do tohoto bytu se dalo vstoupit bočním vchodem budovy. Byt se skládal z předsíně, obývacího pokoje, ložnice, kuchyně, toalety, koupelny a kabinetu. Hlavního vchodem do budovy se vcházelo do vstupní haly. Za vstupní halou se nacházel byt pro svobodné učitele, skládající se z ložnice, kuchyně a kabinetu. Bylo zde i zázemí pro žáky německé mateřské školy, ti měli k dispozici dvě třídy o rozměrech 10m x 6,5m. V plánu přízemí je zakreslen dvorek, kde žáci cvičili v letních měsících.⁵⁰

První patro budovy sloužilo pouze k vyučovacím účelům, nacházely se zde ředitelna, kabinet, čtyři vyučovací místnosti o rozměrech cca 10m x 6,5m,⁵¹ sborovna a toalety. Druhé patro bylo téměř stejné jako první, jen místo ředitelny zde byl kabinet a místo sborovny učebna. Třetí patro nejvíce prostorově zabírala tělocvična, našel se zde i prostor pro tři učebny a kabinet. Tyto učebny však sloužily jako výtvarné.⁵²

Celkově se v budově nacházelo šest kabinetů a 14 učeben. Ve dvou sídlila mateřská školka, zbytek učeben sloužilo německé obecné a měšťanské škole.⁵³ Třídy byly postaveny pro průměrně 60 žáků.

1.3.8 Stavební práce v roce 1922

Když se do budovy Na Hradě 5 měla nastěhovat nově vzniklá škola II. měšťanská chlapecká, bylo potřeba budovu přestavět, aby se tři nově příchozí třídy a jejich učitelé do školy vměstnali.

V přízemí budovy se jen kabinet předělil příčkou, vznikl tedy kabinet pro učební pomůcky. V 1. patře sídlil ředitel školy, ředitelna byla upravena jako učebna. Mezi kabinetem a sborovnou byla odstraněna příčka a vznikla učebna. Ve staré učebně nalevo se posunuly dveře do pravého rohu a staré dveře se nechaly zazdít. Část této učebny a ještě vedlejší se nechala zazdít, aby zde vznikl kabinet. Ve 2. patře byl jeden kabinet přeměněn na učebnu a byl zde zřízen nový kabinet, který se

⁵⁰ SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

⁵¹ Některé učebny měly jiné rozměry např. 10m x 7m nebo 10,53m x 6,5m.

⁵² Tamtéž.

⁵³ SOaK, fond M1-1 Archiv města Olomouce-registratura (1861) 1920-1940 (1951), sig. II. c/73, inv. č. 74, kart. 121

zároveň používal i jako sborovna, protože ta v 1. patře byla zrušena. 3. patro, kde největší prostor zabírala tělocvična, poskytlo pouze jednu učebnu, a dvě učebny výtvarné výchovy. Jedna učebna pro výtvarnou výchovu byla změněna na učebnu pro třídu, a příčkou se z třídy stal i kabinet.⁵⁴

Celkem tedy vznikly tři nové učebny, celkově bylo v budově 15 učeben. Stavební úpravy stály 19 500 Korun a nové vybavení do učeben a kabinetů mělo stát 25 830 Korun, ale to bylo příliš mnoho, proto se udělaly škrty a koupilo se jen to nejdůležitější v hodnotě 20 000 Korun. Do nové školy bylo zakoupeno jedno podium, dvě tabule, stůl s židlí, tři umývadla, tři lišty na obrazy, tři věšáky pro učitele. Do každé třídy byl zakoupen: koš na papír, obraz pana prezidenta, teploměr, rám na rozvrh hodin, dvacet dvousedadlových lavic.⁵⁵

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

2 BUDOVA JAKO ŠKOLNÍ INSTITUCE

2.1 Vývoj nižšího a středního školství od poloviny 19. století do vzniku první republiky

V roce 1848 se mnoho českých vlastenců vyjádřilo k nápravě školství. Karel Slavoj Amerling uveřejnil své myšlenky v časopise *Posel z Budče*, kde zveřejnil *Návrh pro národní školy*. František August Bauner vyjádřil svůj postoj v Březnové adrese zaslané císaři, kde žádal o řádné vzdělání pro české i německé učitele a výměru slušného platu. Jan Kolár požadoval zakládání mateřských škol pro děti od dvou do šesti let a středoškolskou reformu. I další významné české osobnosti usilovali v tomto roce o změny ve školství např. Pavel Josef Šafařík, Jan Evangelista Purkyně, Jan Erasmus Vöcl, Karel Havlíček Borovský nebo Karel Sabina.⁵⁶

Všem požadavkům císařský dvůr nevyhověl, ale 23. března 1848 zrušil Dvorskou studijní komisi a nově zřídil ministerstvo kultu a vyučování. Ministrem se měl stát František Palacký, ten však místo odmítl. Ministři se měnili a pokoušeli o nápravu školského systému, ale neustále probíhal boj mezi učiteli, ministerskými úředníky a církevními hodnostáři.⁵⁷

Když se stal ministrem vnitra a školství von Doblhoff, vědeckým poradcem byl profesor Exner, který se začal věnovat změnám nejen na středních školách, ale i v elementárním školství. Na obecných školách přibyla výuka přírodopisu, vlastivědy, zpěvu a tělocviku. Každá triviální škola měla tři třídy a výuka probíhala v mateřském jazyce.⁵⁸

Vývoj školství byl brzděn podepsáním konkordátu v roce 1855.⁵⁹ Školství propadlo církvi, ta rozhodovala téměř o všem. Učitelé byli pod dozorem církve, biskupové navrhovali vrchního školního dozorce v diecézi, kterého jmenoval císař. Stát se staral o péči, věcné pomůcky, povoloval zřizování nových škol a podílel se na

⁵⁶ SOMR, M. a kolektiv: *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha 1987, s. 163-164.

⁵⁷ VOŠALÍKOVÁ, P.: *Rákoska v dílně lidskosti. Česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha 2016, s. 53-62.

⁵⁸ KÁDNER: O.: *Vývoj a dnešní soustava školství*. 1. díl, Praha 1929, s. 92-93.

⁵⁹ Smlouva podepsaná mezi císařem Františkem Josefem I. a papežem Piem IX.

financování stavby školních budov, dohlížel na docházku dětí a vyučovací jazyk, s tím však museli souhlasit církevní hodnostáři.⁶⁰

Dne 21. prosince 1867 byl vydán zákon, který změnil postavení církve ve školství, sice nezrušil konkordát, ale dozor nad vyučováním a výchovou měl stát, věda a vyučování byla svobodná a náboženskou výchovu měla vyučovat příslušná církev podle vyznání. Následovalo vydání zákona 25. května 1868, který znemožnil církvi zasahovat do hodnocení a zabezpečení výuky. Pokud chtěly církevní školy získat statut „práva veřejnosti“,⁶¹ musely se podřídit státu.⁶²

Elementární školství ovlivnil Hasnerův zákon, který vyšel v platnost 14. května 1869. Zákon obsahoval ustanovení o zakládání obecných škol, docházky, vzdělání učitelstva a jeho postavení.⁶³ Zákon stanovil délku povinné školní docházky z šesti na osm let (od šesti do čtrnácti let), do výuky byly přidány vyučovací předměty jako dějepis, přírodopis, přírodopyt, kreslení, měřičství, tělocvik a pro dívky ženské ruční práce. Elementární školství bylo rozděleno na nižší stupeň (obecná škola) a vyšší stupeň (měšťanská škola). Z obecných škol žáci mohli pokračovat ve studiu nejen na měšťanské škole, ale i gymnáziu, reálce nebo lyceu.⁶⁴

Obecné a měšťanské školy poskytovali ukončené vzdělání, z kterého se chodilo přímo do práce. Pokud někdo toužil po vyšším vzdělání, musel na střední školu, na té se však platilo školné, proto si ji mohli dovolit pouze střední a vyšší společenské vrstvy.⁶⁵

Zákon z roku 1869 prošel novelou v roce 1883. Novela změnila chápání měšťanské školy, která byla nově pojata jako příprava pro další vzdělání, ať v oblasti průmyslu, zemědělství, tak pro studium na učitelských ústavech a odborných školách. Novela poskytovala úlevy pro nemajetné děti, kterým se mohla školní docházka zkrátit na šest let, jednalo se především o venkovské děti.⁶⁶

⁶⁰ VOŠALÍKOVÁ, P.: *Rákoska v dílně lidskosti. Česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha 2016, s. 63-66.

⁶¹ Udělování státem uznaného vysvědčení.

⁶² VOŠALÍKOVÁ, P.: *Rákoska v dílně lidskosti. Česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha 2016, s. 75-76.

⁶³ KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava školství*. 1. díl, Praha 1929, s. 113.

⁶⁴ VOŠALÍKOVÁ, P.: *Rákoska v dílně lidskosti. Česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha 2016, s. 76-77.

⁶⁵ SOMR, M. a kolektiv: *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha 1987, s. 167.

⁶⁶ Tamtéž, s. 168.

2.2 Nižší a střední školství v Olomouci od poloviny 19. století do vzniku první republiky

V Olomouci, v sídle arcibiskupa byl velmi vysoký počet vyššího i nižšího kléru. Výuka náboženství a výchova žáků byla považována za hlavní prioritu. Každá škola v Olomouci měla svého katechetu. Hlavní školou v Olomouci byla C. k. diecézní vzorová hlavní škola. Farní školy při kostelech sv. Michala, sv. Mořice, pro dívky na Dolním náměstí vznikl v roce 1859 Vzdělávací a výchovný ústav a triviální škola pro dívky v klášteře Voršilek.⁶⁷

Obě farní školy byly pětileté až od roku 1869, obě s německým vyučovacím jazykem. V roce 1870 na tyto farní školy navázaly měšťanské školy. Škola u sv. Mořice byla určená chlapcům, zatímco dívky navštěvovaly školu u sv. Michala. V tomto roce byl při soukromé dívčí škole Voršilek zřízen ženský učitelský ústav.⁶⁸

První českou obecnou školou založenou v Olomouci byla soukromá Matiční obecná škola otevřená v roce 1873. Pro tuto školu byla postavena nová školní budova na Bělidlech. V prvním roce fungování se do školy přihlásilo pouze jedenáct žáků, počet se však rychle navyšoval stejně jako v Hodolanech a Chválkovicích.⁶⁹

Německá obecná a měšťanská škola dívčí sídlila v Purkrabské ulici 1, ale po dostavbě Elisabethina se přestěhovala do ulice Křížkovského. Měšťanská škola byla trojtřídní a obecná škola pětiletá. Jubilejní škola Františka Josefa I. v Jánské ulici sloužila jako obecná a měšťanská německá dívčí škola. Při Ústavu hraběte Pöttinga byla v roce 1895 zřízena soukromá dívčí měšťanka. A v roce 1908 odborná pokračovací škola živností oděvní v Pöttingeu.⁷⁰ Ústav hraběte Pöttinga sice nepatřil ke školám zakončeným maturitní zkouškou, ale nehledě nato patřil k velmi uznávaným. Dívky, které zde chodily do školy nebo absolvovaly jakýkoli z kurzů, jež poskytoval, byly přijímány do vyšší vrstvy společnosti bez ohledu na majetek i postavení rodiny.⁷¹

⁶⁷ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 240.

⁶⁸ BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 35.

⁶⁹ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 241.

⁷⁰ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 115-117.

⁷¹ Tamtéž, s. 118.

Do Olomouce přicházelo stále více českých rodin, které každoročně podávaly návrhy na otevření české měšťanské školy a rozšíření školy obecné.⁷² Jejich snahy nebyly vyslyšeny. Olomouc měla teprve od roku 1873 první českou školu Matice školské, ta však byla soukromá.⁷³ Zájemců o studium v českém jazyce bylo příliš. Veřejnost usilovala o založení české veřejné školy. Radnice pod německým vedením dlouho odolávala, ale nakonec výnos Ministerstva kultu a vyučování z 30. ledna 1884 potvrdil vznik veřejné obecné české školy, kterou město Olomouc finančně zabezpečovalo. Škola sídlila v pronájmu v budově matiční školy, ale o tři roky později ji město poskytlo prostory po německé reálce v Purkrabské ulici 1.⁷⁴

Již v roce 1866 bylo na přání císaře Františka Josefa I. zřízeno v Olomouci české Slovanské gymnázium, které bylo nejvýznamnější a jedinou českou střední školou v Olomouci. O studium byl obrovský zájem, brzy kapacitně nestačil dům Na Záhrobí čp. 151. Gymnázium dostávalo místnosti v objektech po celé Olomouci.⁷⁵ Nakonec se v roce 1884 přestěhovalo do nové budovy na Kosinově.⁷⁶ Gymnázium bylo považováno za velmi kvalitní, dostalo také status dvojnásobného normálního ústavu, tzn., že zde bylo už 16 tříd. Slovanské gymnázium bylo přetížené, proto byla založena soukromá česká reálka pro chlapce přecházející na technické obory.⁷⁷

Německé gymnázium sídlilo v budově jezuitské semináře sv. Františka s C. k. Františkovou univerzitou, ta byla v roce 1860 zrušena a místo ní v budově vznikla C. k. Františkova teologická fakulta. Na německé gymnázium docházela třetina českých dětí a to převážně z venkova. Celkem se počet žáků pohyboval kolem pěti až šesti set. Kapacitně budova bývalého jezuitského semináře nevyhovovala, proto byla postavena moderní škola na Třídě Svobody.⁷⁸ V roce 1854 vznikla Německá vyšší reálka zaměřená na přípravu v průmyslu a obchodu či dalším pokračování ve studiu. Škola potřebovala místo pro realizaci výuky. Mezi návrhy bylo přestavět i bývalou

⁷²Tamtéž, s. 116.

⁷³BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 35.

⁷⁴Tamtéž, s. 65.

⁷⁵MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 122-123.

⁷⁶BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 65.

⁷⁷MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 123-124.

⁷⁸Tamtéž, s. 121.

městskou zbrojnici. Škola našla místo v demolovaných Mořických kasárnách v Zámečnické ulici.⁷⁹

Německá obchodní akademie „Höhere Handelsschule“ vznikla jako trojroční v roce 1894. Škola byla nedlouho po svém založení přejmenována na „Handelsakademie“. Při škole existovaly i další vzdělávací instituce pro dívky, které byly dvouroční. Škola od roku 1924 sídlila v nové budově v Macharově ulici.⁸⁰

Olomoucké školství je poměrně složité, protože školy se kvůli nevyhovujícím budovám, ve kterých sídlily, a narůstajícímu počtu obyvatel Olomouce neustále stěhovaly a přejmenovávaly. Po první sv. válce zde bylo 21 obecných škol, 12 měšťanských škol, jedna obchodní akademie, tři nižší odborné školy, tři nižší zemědělské školy, 15 různých odborných učilišť, dvě reálná gymnázia, jedna reálka, jedna nižší obchodní škola, dva učitelské ústavy, hudební škola⁸¹ a jedna vyšší odborná zemědělská škola.⁸²

2.2.1 Německá škola v budově Na Hradě v Olomouci

Škola u chrámu svatého Mořice je druhou nejstarší školou v Olomouci. Původně byla založena jako nižší škola s povolením papeže Urbana VI., ale plebán u kostela sv. Mořice Kříž, porušil pravidla dohodnutá s papežem, když vyučoval svobodná umění a ne pouze gramatiku, proto papežský soud rozhodl o právu kapituly na tuto školu. Škola tedy nebyla zrušena, ale nestala se městskou, jak bylo v plánu. Městskou se škola stala až bulou papeže Pavla II. z 28. února 1465. Ve škole se vyučovalo až do roku 1908.⁸³ „Tehdy rozhodlo městské zastupitelstvo o výstavbě dvou nových školních budov, z nichž do jedné – Na Hradě č. 1 se na začátku

⁷⁹BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 35.

⁸⁰ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 122.

⁸¹ Význam pro školství v Olomouci mělo i zřízení hudební školy při spolku Žerotín. Škola nebyla chápána jako školské zařízení, šlo o vlastenecký čin v kulturním životě. Škola byla slavnostně otevřena 16. června 1888 a sídlila v soukromé škole měšťanské na Bělidlech. Ze začátku se hudební škole dařilo, ale potom, co byla otevřena německá hudební škola, žáků ubývalo. Škola potřebovala vlastní budovy, aby mohla přijímat více žáků. Situace školy se měnila v průběhu let, za první světové války škola fungovala jen z koncertní činnosti. - MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 119-120.

⁸² Tamtéž, s. 124.

⁸³ KOVÁŘOVÁ, S.: „Nepříliš daleko stavěna od chrámu budova stojí...“ In: Střední Morava: vlastivědná revue, roč. 21, č. 39 (2015), s. 99-101.

školního roku 1909/1910 přestěhovala chlapecká škola z Mořického náměstí.⁸⁴ Název školy byl schválen Ministerstvem pro kulturu a školství 16. prosince 1908. Škola dostala jméno: Kaiser Franz Josef Jubiläums Knaben-Volks- und Bürgerschule.⁸⁵

O přestěhování druhé nejstarší školy Olomouce do budovy Na Hradě 5 se v literatuře zmiňuje pouze Stanislava Kovářová, ale podle pramenů, kde se uvádí: „In das auf dem Juliesberge erbaute Schulgebäude übersiedelte auf dem Mauritzplatz untergebrachte Knaben-Volks- und Bürgerschule“⁸⁶ můžeme budovu Na Hradě považovat jako jedno ze sídel druhé nejstarší školy v Olomouci.

Budova byla zcela jistě postavena jako škola. Václav Nešpor píše: „Na Hradě zbořena byla stará zbrojnice (moučné skladiště) a vystavěna zde měšťanská škola (1908).“⁸⁷ Heda Minaříková se zmiňuje, že německá správa města nechala na počátku 20. století vybudovat tři moderní školy, a to Na Hradě, v Macharově⁸⁸ a Müllerově⁸⁹ třídě. „Původně II. chlapecká německá OŠ a MŠ Na Hradě mívala před vznikem ČSR na obou stupních pobočky, avšak v polovině dvacátých let 20. století se rovněž vlivem úbytku žáků přemístila na Mořické náměstí.“ V budově měla sídlo i německá školka, ta byla po převratu zrušena.⁹⁰

V prvním roce, kdy budova Na Hradě sloužila jako škola, nastoupilo 466 žáků. Z těchto žáků 383 pocházelo z Velké Olomouce. Na škole platilo 27% žáků školné. Z celkového počtu žáků muselo 53 opakovat ročník, pouze tři z důvodu nemoci a jeden žák z důvodu zanedbané školní docházky.⁹¹

2.3 Školský systém v období 1. republiky

Už za 1. světové války, školství hlavně to obecné, bylo ve špatném stavu. České politické strany apelovaly na vytvoření návrhu školské reformy. V roce 1918

⁸⁴ KOVÁŘOVÁ, S.: „*Nepříliš daleko stavěna od chrámu budova stojí...*“ In: Střední Morava: vlastivědná revue, roč. 21, č. 39 (2015), s. 101.

⁸⁵ Der Statistischen Jahrbücher der Königlichen Hauptstadt Olmütz. V. Band, Olomütz 1911, s. 714.

⁸⁶ Tamtéž, s. 715.

⁸⁷ NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998, s. 258.

⁸⁸ Dnes třída Spojenců.

⁸⁹ Dnes Dvořákova ulice.

⁹⁰ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, II. část. In: Olomoucký archivní sborník 8, (2010), s. 87.

⁹¹ Der Statistischen Jahrbücher der Königlichen Hauptstadt Olmütz. V. Band, Olomütz 1911, s. 726.

uveřejnilo hnutí českého učitelstva svolání Českému učitelstvu, které mělo vyvolat aktivitu nejen mezi učitelstvem. V nově vzniklém státě byl vytvořen 2. listopadu 1918 Úřad pro správu vyučování a národní osvětu, jehož název se ustálil jako: Ministerstvo školství a národní osvěty.⁹² Vznik ministerstva sjednotil správu nad školami, nyní už nebyly německé školy spravovány samostatně. Jen školy zemědělské byly spravovány Ministerstvem zemědělství.⁹³

Zemské školní rady řídily střední a odborné školy s maturitou. „České a německé okresní školní rady spravovaly měšťanské a obecné školy ve městě.“⁹⁴ Až do roku 1922 fungovaly rady, nově vznikly městské školní výbory, na nejnižší úrovni potom česko-německé místní školní rady. Ty se staraly o finanční zázemí a výdaje školy, kontrolovaly docházku a kázeň žáků.⁹⁵

Jedním z prvních nových zákonů v legislativě týkající se školství byl zákon přijatý roku 1919, kterým byl zrušen celibát učitelek a stanoveny podmínky pro zřizování státních menšinových škol, již vzniklé menšinové školy byly zestátněny. Následoval zákon o platové paritě učitelů jako státních zaměstnanců a zákon týkající se jejich dosazování na učitelská místa. Učitelé museli mít vhodnou kvalifikaci a nejlépe i učitelskou praxi.⁹⁶

Změnu na obecných a měšťanských školách provedl tzv. Malý školský zákon z 13. července 1922. Původně měl tento zákon odstranit rozdíly „školské legislativy mezi tradičními zeměmi koruny České, Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Ve skutečnosti se však nedotýkal struktury školství a jeho přijetí znemožňovalo uskutečnění nejzákladnějšího požadavku, jímž byla jednotná škola.“⁹⁷ Malý školský zákon zavedl na občanských a měšťanských školách povinné předměty jako občanskou nauku, ruční práce, tělocvik pro dívky a nauku o domácím hospodářství. Náboženství zůstalo nadále povinným předmětem, ale náboženské úkony byli nově pro žáky i učitele dobrovolné.⁹⁸

⁹² SOMR, M. a kolektiv: *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha 1987, s. 209-210.

⁹³ KLOČKOVÁ, L.: *MŠMT od roku 1848 do současnosti*. In: <http://sdv.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy?highlightWords=165+let+ministerstva> [cit. 8. 4. 2018]

⁹⁴ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, II. část. In: Olomoucký archivní sborník 8, (2010), s. 81.

⁹⁵ Tamtéž, s. 81.

⁹⁶ SOMR, M. a kolektiv: *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha 1987, s. 219.

⁹⁷ Tamtéž, s. 219.

⁹⁸ Tamtéž, s. 220.

2.4 Obecné a měšťanské školy v Olomouci do roku 1938

V Olomouci po první sv. válce nastal převrat. Do vyšších úřednických funkcí se dostávali i Češi. Řízení české a německé školní rady pro obecné a měšťanské školy vedl Richard Fischer, který byl v roce 1919 nahrazen starostou Karlem Marešem. Školní rady byly o rok později zrušeny a vznikly školní výbory. Česká správa města se snažila zlepšit a rozšířit české školství. Nově postavené německé jubilejní školy, které byly dobře vybaveny, posloužily jako sídla českých škol. Do německé školy v Macharově ulici se již v roce 1918 přestěhovala česká veřejná obecná škola, která byla rozdělena na chlapeckou šestitřídní a dívčí pětitřídní.⁹⁹

V centru Velké Olomouce sídlily pouze dvě české veřejné obecné školy, česká měšťanka doposud neexistovala. Nabízely se soukromé školy pro dívky při řádu sv. Voršily, Literní dívčí škola při Ústavu hraběte Pöttinga a Dívčí měšťanská škola při konventu dominikánek v Řepčíně. V rámci vzniku Velké Olomouce přibýly i české školy z Bělidel, Černovíra, Hejčína, Hodolan, Chválkovic, Neředína, Nové Ulice, Nových Sadů, Nového Světa, Pavloviček, Povelu a Řepčína.¹⁰⁰

Německé školy postupně upadaly, proto musely budovy, ve kterých sídlily, buď částečně, nebo úplně celé uvolnit školám českým. Do vzniku Protektorátu Čechy a Morava však v Olomouci německé školy stále fungovaly, např. na Mořickém náměstí. Dívčí německá škola sídlila v Elisabethinu,¹⁰¹ kde byla obecná i měšťanská škola. Počet žáků německých škol klesl z třech tisíc do roku 1938 téměř na polovinu. V příměstských částech Horní Nová Ulice, Nová Ulice, Nové Sady, Nový Svět, Pavlovičky a Povel fungovaly německé chlapecké nebo dívčí školy. Nové německé školy vznikaly až za Protektorátu Čechy a Morava.¹⁰²

2.5 Česká škola v budově Na Hradě

II. obecná škola chlapecká v Olomouci byla založena roku 1919 v rámci rozšiřování obecných a měšťanských škol. Škola sídlila v Komeniu spolu s I. obecnou školou chlapeckou a I. a II. měšťanskou školou chlapeckou, obecnou školou dívčí, měšťanskou školou dívčí, pomocnou školou a státním koedukačním učitelským ústavem. Škola byla pětitřídní a navštěvovalo ji kolem 250 žáků. Budova

⁹⁹ BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 167.

¹⁰⁰ MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, II. část. In: *Olomoucký archivní sborník* 8, (2010), s. 84-86.

¹⁰¹ V roce 1919 Elisabethinum přejmenováno na Komenium.

¹⁰² Tamtéž, s. 87.

Komenia však trvale nepostačovala z důvodu omezené kapacity. Škola proto byla v roce 1926 přestěhována do budovy Na Hradě.¹⁰³

Do této školy docházely děti z východního obvodu města, který byl ustanovený hranicí vedoucí z Purkrabské ulice Školní ulicí, kolem Schottovy lékárny, Prombergra, Mořickým náměstím k tiskárně Kramář a Procházka.¹⁰⁴

2.5.1 Umístění školy

Škola byla umístěna v I. patře budovy Komenia, kde dříve sídlila dívčí německá škola, též žákyně postupně ubývaly, proto byla přestěhována do zadního traktu Komenia a musela ponechat veškeré vybavení i učební pomůcky nově vzniklé škole. Všechny české školy sídlící v Komeniu měly problémy z důvodu nedostatku místa. Německé školy měly sotva 300 žáků, zatímco české 800. Německé školy uvolnily po dvou měsících smlouvání pět tříd, ale situaci to nevyřešilo.

Od 1. září 1920 až do 31. prosince škola sídlila v přízemí Komenia, v některých třídách se musela střídat s II. OŠ dívčí. Kabinety nebyly a učební pomůcky ležely na zemi. Situace se zlepšila v prosinci, po nuceném odchodu německé školy občanské z Komenia, tímto vystěhováním škola získala pět učeben,¹⁰⁵ dva kabinety, knihovnu, sekretariát, sborovnu a tělocvičnu, která byla společná s II. OŠ dívčí, ale bez vybavení.¹⁰⁶

Školská rada rozhodla 7. října 1925 o přestěhování školy do budovy Na Hradě odkud se německá škola obecná i měšťanská odstěhovala na Mořické náměstí. Stěhování probíhalo ve dnech 12. - 14. října. Po nastěhování se během hlavních prázdnin odstranilo plynové světlo, které mohlo být zdraví škodlivé a bylo zavedeno světlo elektrické.¹⁰⁷

Neustále se do školy zapisovalo stále více žáků. Školní rada sice schválila vytvořit nové pobočky při některých ročnících, ale v budově Na Hradě byl nedostatek tříd pro zde sídlící školy. Měšťanská škola měla pět tříd, obecná 7 tříd, ale reálně jen šest, jedna sídlila v Komeniu, a mateřská škola zde měla jednu třídu.

¹⁰³ MINAŘÍKOVÁ, H.: *II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě*. In: Inventáře a katalogy Státního okresního archivu v Olomouci. Evid. č. pomůcky: 1559, s. 9.

¹⁰⁴ SOKA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹⁰⁵ Jedna z učeben měla pouhých 36m² pro 42 žáků.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ SOKA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

Budova však byla postavena jako osmitřídň. Tři třídy měšťanky a pět tříd obecné školy původně obě školy německé. Aby se do budovy vměstnaly další tři třídy, musely být přeměněny kabinety, sborovna a sekretariát na třídy, které však úplně nevyhovovaly standardům. Podle ředitele školy byla situace neudržitelná. Hledalo se místo vhodné pro stavbu nové školy ve vnitřní Olomouci. Žádné takové se však nenašlo a jednání o stavbě nové budovy ve vnitřní Olomouci byla neúspěšná.¹⁰⁸

Nově vznikající třídy byly umístěny v Komeniu. Děti byly rozděleny podle bydliště a podle toho umístěny do třídy v budově Na Hradě nebo Komenia. Školní rada zajistila novou místnost po mateřské školce v budově Na Hradě. Jedna třída obecné školy měla být převedena měšťanské škole, školní rada chtěla poslat deset žáků do obecné školy v Macharově ulici a změnit školní obvody. Škola o tomto plánu informovala radu rodičů, která poslala žádost vedení města, školnímu výboru, aby nebyly třídy rušeny, protože již teď je ve třídách průměrně 37 žáků. Žádosti rodičů bylo vyhověno, třídy se nerušily a ani školní obvod nebyl změněn. Děti však trpěly v malých, tmavých učebnách. Učebna v Komeniu měla pouze dvě okna. Učebny, ve kterých sídlily třetí ročníky, byly malé, tmavé a bez výhledu. Stavba nové školy se neustále odkládala a mezi tím byly téměř všechny pozemky vnitřní Olomouce obsazeny. Školní rada plánovala vytvoření třetího školního obvodu se školou Na Letné.¹⁰⁹

V roce 1928 se Sdružení rodičů zabývalo o umístění a velikost tříd kvůli zvýšené nemocnosti dětí, na základě které musely být tři třídy uzavřeny. Vneslo požadavek, aby třída umístěná v Komeniu byla přestěhována do větší učebny s více okny. Nelíbilo se jim ani umístění II. B a III. třídy, ze kterých měly děti nedostatečný výhled a místnosti byly tmavé. Úspěch zaznamenali rodiče pouze s třídou umístěnou v Komeniu, ta byla přestěhována do větší místnosti, ve které původně sídlila třída pomocné školy. Školní rada projednávala Návrh na přestěhování školy zpět do budovy Komenia. Z budovy Komenia se měla Na Hrad přestěhovat škola pomocná. K stěhování však nedošlo.

V první třídě například ve školním roce 1929/1930 bylo zapsáno 74 žáků, přijato bylo 72. Všechny 72 žáků se vyučovalo v jedné třídě až do 12. září, kdy přišla na výpomoc sl. Lazová, ta však záhy 19. září odešla do Náměště. V první třídě se

¹⁰⁸ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹⁰⁹ Tamtéž.

vyučovalo v jedné učebně 72 chlapců po půl dnech. Na školu byl přidělen učitel Oldřich Vartoň a pro novou třídu sice byla poskytnuta místnost v Komeniu, ale ta nebyla vybavena nábytkem. Vyučovalo se tedy v jedné třídě střídavě po půl dnech až do 25. dubna 1930.¹¹⁰

Když se zapsalo mnoho žáků a školní rada nenašla vhodné místo pro novou učebnu, tak byli žáci, dokonce i celé třídy, přiděleni k jiné měšťanské škole ve vnitřní Olomouci. V dubnu 1931 se výnosem zemské školní rady oddělily od školy třídy III. B a IV. B, které byly dočasně připojeny k II. OŠ dívčí v Olomouci - Komeniu. Jednu prázdnou třídu rada přidělila II. MŠ chlapecké sídlící v budově.¹¹¹

Každoročně byl v červnu městské školní radě a měšťanskému stavebnímu úřadu odeslán seznam oprav, které bylo potřeba udělat pro správný chod školy, ale většina požadovaných oprav nikdy nebyla provedena.¹¹²

Tělocvična umístěná ve třetím patře budovy narušovala chod vyučování. Vznikl tedy návrh na stavbu tělocvičny na školním dvoře, komisionální prohlídka ukázala, že místo nevyhovuje pro nedostatek světla a vzduchu. Žádné vhodnější místo se však nenašlo.¹¹³

2.5.2 Přestěhování II. chlapecké obecné školy

Místní školní rada v Olomouci rozhodla o přestěhování II. OŠ chlapecké z budovy Na Hradě na Sokolskou ulici. Rozkaz k přestěhování byl vydán 10. října 1932 s okamžitou platností. Budova na Sokolské ulici nebyla vhodně zařízena, takže děti dostaly týden volna, aby se budova stihla přichystat a přestěhovat věci z budovy Na Hradě. Mohlo se sice vyučovat i nadále v budově Na Hradě, ale školní rada to neschválila. Budova na Sokolské ulici byla starší než Na Hradě, taktéž postavena jako škola pro reálku Ústřední Matice školské. Umístění na Sokolské ulici nebylo plánované na dlouhou dobu, mělo být pouze přechodné, než se postaví nová školní budova ve vnitřní Olomouci. Město nemělo na stavbu nové budovy finance. Škola se v roce 1935 připojila ke škole Tyrše a Fügnera, která sídlila Na Hradě.¹¹⁴

¹¹⁰ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

Z důvodu přesídlení školy na Sokolskou ulici musel být změněn obvod školy, přestože zde byla škola umístěna pouze na tři roky. Nově byli žáci s bydlištěm v Michalském výpadu zařazeni k I. obecné škole.¹¹⁵

2.5.3 Učitelský sbor II. obecné školy chlapecké

Učitelský sbor se na školách velmi často měnil. Nejčastěji byli učitelé ke školám přidělováni podle toho jaké učitelské a oborové zkoušky zvládli. Někdy vyučovali i lidé, kteří žádnou učitelskou zkoušku nesložili nebo ji skládali až v průběhu své učitelské praxe. Učitelé, kteří složili zkoušku učitelské způsobilosti před třemi lety, a pak na žádné škole nevyučovali, museli zkoušky skládat znovu. Učitelé nesměli být osoby odsouzeny trestním soudem, ani osoby, které se dopustili mravních poklesů nebo ztratili právo volit do obecních zastupitelstev. Výjimku mohlo udělit pouze ministerstvo. Zemský školní úřad ustanovoval definitivní učitele na školách, nejčastěji přeložením nebo výměnou služby. Okresní školní rada dosazovala výpomocné a zastupující učitele. Všichni učitelé skládali přísahy vztahující se k jejich službě.¹¹⁶ Náboženskou výchovu směli vyučovat ti, kteří náleželi k příslušnému náboženskému úřadu, pokud jejich náboženská obec ležela v obvodu školy. Ve škole byly zastoupeny i náboženské menšiny, v takových situacích mohl okresní školní úřad podat návrh k zemskému školnímu úřadu, aby zabezpečil výuku dané náboženské menšině.¹¹⁷ Ke školám byli přidělováni praktikanti, kteří se zaučovali a potřebovali získat zkušenosti. Učitelský sbor na zdejší škole se měnil i kvůli časté nemocnosti vyučujících. Přesto, že se učitelský sbor často měnil, školní inspektor Pelíšek určující prospěch učitelů, vyhodnotil podle kvalifikačních tabulek v roce 1923 čtyři učitele jako velmi dobré a jednoho jako dobrého. Podobně dopadlo hodnocení i v jiných letech.¹¹⁸

Učitelé byli škole při jejím založení přiděleni: slečna Kovářová a Zlámalová obě začátečnice, pan Jan Rozsypal učitel z Dřevohostic a pan Alois Dostál absolvent gymnázia. Katechetou byl pan Antonín Hrdý pověřen výukou katolického náboženství. V listopadu onemocněl p. Dostál, slečna Kovářová a p. Rozsypal odešli skládat zkoušku, po které byl p. Rozsypal přidělen na měšťanskou školu do Řepčína.

¹¹⁵ SOaK, fond M1-1 Archiv města Olomouce-registratura (1861) 1920-1940 (1951), sig. II. c/73, inv. č. 74, kart. 115.

¹¹⁶ Definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské a prováděcí nařízení k němu. Olomouc 1910, s. 51-53.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 53-56.

¹¹⁸ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

Jeho místo bylo přiděleno p. Janu Kočímu z I. obecné chlapecké školy v Macharově ulici. P. Dostál v lednu 1920 odešel studovat na univerzitu, na jeho místo nastoupil p. Jaromír Javůrek, věnující se Sokolu, učil tělocvik na učitelském ústavu, ten však byl ještě téhož roku ustanoven docentem tělocviků na české univerzitě v Brně. Nahradila ho slečna Bumbalová dne 1. 4. 1920. Druhý rok existence nové školy nastala změna v jejím vedení, dosavadní správce školy p. Polášek byl přidělen na pobočku II. obecné školy dívčí a na místo řídícího učitele byl zvolen p. Karel Kopecký.¹¹⁹

Příklad vyučujících ve školním roce 1926/1927: v I. třídě vyučovala Marie Bohanesová, v II. třídě Františka Zlámalová, v III. třídě ředící učitel Karel Kopecký, v IV. tř. Lidmila Hanušová a v V. tř. Augustin Jančík. Od února až do konce června byla řídícímu učiteli Kopeckému dána dovolená a na jeho místo nastoupila Josefa Límová a správu školy převzal Augustin Jančík. Karel Kopecký byl poslán na trvalý odpočinek, zemská školní rada mu vyjádřila uznání za velmi úspěšné působení na škole. Městský školní výbor ustanovil jako nového ředícího učitele školy Viléma Poláška, který byl dříve zástupcem ředitele na I. OŠ chlapecké v Olomouci. Dne 1. ledna 1931 nastala změna na postu řídícího učitele, p. Poláška ve funkci vystřídal p. Ferdinand Gerschel, který dříve zastával tuto funkci na Obecné škole smíšené v Olomouci – Nových Hodolanech.¹²⁰

2.5.4 Výuka náboženství

Prvním katechetou vyučujícím katolické náboženství byl prozatím ustanoven Antonín Hrdý. V roce 1922 ustanoven nový katecheta Stanislav Penka, náboženství československé měl podle dekretu vyučovat Josef Rezek, ale vyučoval Antonín Ditrich.¹²¹

Ve školním roce 1924/1925 se nově začalo vyučovat pravoslaví, československé a židovské náboženství. Pravoslaví vyučoval Josef Rezek akreditací dvě hodiny týdně, z této školy docházeli na jeho hodiny pouze tři žáci, kteří se přidali k ostatním z Velké Olomouce. Náboženství Československé bylo vyučováno společně pro školy Velké Olomouce, Holic a Příkazu. Na výuku docházelo sedm žáků. Čtyři žáci docházeli na výuku profesora Hirocha věnující se židovskému náboženství, ten měl podmínku takovou, že se bude vyučovat pouze v českém jazyce a budou

¹¹⁹ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

používány české učební pomůcky. Bez vyznání bylo 13 žáků, ale pouze sedm jich bylo zproštěno vyučování náboženství.¹²²

Výnosem zemské rady se ve školního roce 1925/1926 opět vyučovalo i československé náboženství,¹²³ jehož výuku měla na starosti Marie Kořínková. Výuky se účastnilo 44 žáků. Židovskému náboženství se tohoto roku vyučovalo, ale z naší školy docházel pouze jeden žák.¹²⁴

Po přestěhování do budovy Na Hradě se vyučování náboženství nezměnilo až do roku 1930, kdy ze zdravotních důvodů odešel katecheta Josef Penka, na jeho místo nastoupil Lev Kavalier a některé třídy vyučoval Alois Kostrunek, kaplan duchovní správy u kostela sv. Michala.¹²⁵

Školní rok	Řím. kat.	Čechoslov.	Českobrat.	Pravoslaví	Židé	Bez vyz.	Celkem
1920/1921	175	25	7	0	8	2	217
1921/1922	152	44	8	0	6	5	215
1922/1923	127	55	8	0	3	13	206
1923/1924	113	61	8	0	4	24	210
1924/1925	114	40	3	4	4	20	185
1925/1926	118	40	4	3	2	15	182
1926/1927	141	46	9	4	4	20	224
1927/1928	179	54	13	8	2	9	265
1930/1931	223	57	11	10	9	11	321
1931/1932	173	53	9	2	9	10	256

Z tabulky znázorňující celkový počet žáků a jejich náboženské vyznání můžeme hned na první pohled vidět nárůst rodin bez náboženského vyznání převážně v letech 1923-1927. Někteří žáci bez náboženského vyznání byli výuky náboženství zcela zproštěni. V tomto období je patrný i odklon od římskokatolického náboženství.¹²⁶

2.5.5 Výuka německého jazyka

Německý jazyk, který byl ještě před vznikem Československa vnímán jako velmi důležitý pro kariérní růst dětí najednou upadal. Jeho výuka byla nepovinná pro žáky od III. ročníků. Ve školním roce 1920/1921 se pouze 71 žáků učilo nepovinnému německému jazyku. Němčina i další rok zůstávala nadále nepovinným

¹²² SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹²³ Dnes církev československá husitská, název byl změněn v roce 1971.

¹²⁴ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

předmětem, výuky opět využila 1/3 chlapců. Německý jazyk vyučovali třídní učitelé, ale v období od 1. února do konce května převzal výuku p. Salinger. Situace se velmi rychle měnila, ve školním roce 1922/1923 se učitelkou německého jazyka stala Hildegarda Halmová, ta však neuměla česky, ale v konverzaci se pod jejím vedením chlapci velmi zlepšili. Do nepovinného německého jazyka se přihlásila již ½ žáků. I v roce 1930 němčina byla nepovinným předmětem, ale chodili do něj všichni žáci od třetí třídy až na výjimečné případy.¹²⁷

2.5.6 Lékařské prohlídky žáků

Každý rok školu navštěvoval městem určený lékař, který děti očkoval a prováděl i preventivní prohlídky či děti posílal ke specialistům na oční nebo jiná oddělení. Lékaři určovali, které z chudých dětí pojede na prázdniny do feriálních osad.¹²⁸

Jak se však ukazuje ze záznamu v kronice ze školního roku 1929/1930 nebyly lékařské prohlídky prováděny se svědomitostí jak bylo potřeba pro zabránění šíření nakažlivých nemocí. „Do školy chodil jako každý rok lékař na pravidelné prohlídky dětí, prohlídky nepřinášely žádné opatření, probíhaly ve spěchu kvůli velkému počtu dětí a karty starších dětí se opisovaly.“¹²⁹

2.5.7 Uzavření školy

Škola musela být několikrát za své existence uzavřena kvůli nevyhovujícím teplotním podmínkám v učebnách a výskytu nemocí. Někdy postačilo jen prodloužit Vánoční prázdniny jako např. v roce 1919. V zimě roku 1920 se ve třídách vyučovalo při pouhých 10-11°C. Ve školním roce 1921/1922 v zimě museli být žáci několikrát posláni domů, z důvodu nesnesitelné zimy ve třídách, teploty klesly až na 8 °C, protože nebylo zajištěno uhlí a topná tělesa nebyla čištěna od roku 1912.

¹²⁷ SOKA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹²⁸ „Feriální osady vznikaly pro děti převážně z velkých měst, chudých rodin, nemocné a vyhublé děti, které byly posílány na venkov o hlavních prázdninách. Děti se zde měly „ozdravit“. Dětem byla poskytnuta zdravá, vyvážená strava, zaměstnání pokud bylo dítě schopné jej zvládat. Na našem území vznikla první feriální osada v roce 1882 pod vedením MUDr. Václava Medala. Již v roce 1883 bylo na venkov vysláno 237 dětí. Při výběru do takových osad se uváděl věk dítěte, jeho výška váha, míry hrudníku a zaopatření dítěte. Děti z chudých rodin dostaly: dva páry kožených bot, tři páry punčoch, dva páry podvlíkaček, dvě košile, jedno pyžamo, čtyři látkové kapesníky, dvojce kalhoty, dvě vesty, dva kabáty, pokrývku hlavy a hygienické potřeby nebo aktovku, polštář, příbor.“- OTTO, J.: Ottův slovník naučný. Devátý díl. Praha 1895, s. 117.

¹²⁹ SOKA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

V únoru 1929 nastaly kruté mrazy, dokonce školní rada rozhodla o uzavření všech škol v Olomouci od 18. února do 1. března.¹³⁰

V lednu 1928 musely být obě první třídy a II. B uzavřeny na dva týdny z důvodu výskytu planých neštovic mezi dětmi. Ve školním roce 1930/1931 musely být úředně uzavřeny třídy II. A a IV. A na dva týdny z důvodu rozšíření spály.¹³¹

2.5.8 Rodičovské sdružení

„V prosinci 1930 ustanoveno Sdružení rodičovské při zdejší škole dle výnosu ministerstva školství a národní osvěty. Předsedou Sdružení zvolen František Dolanský, obchodník firmy Ikona a bývalý dlouholetý člen městské rady.“¹³² V dubnu se konala schůze rodičů v budově Komenia s přednáškou o nových směrech ve vyučování a o učebních osnovách. Sdružení rodičů podporovalo Mléčné akce, v kterých bylo poskytnuto mléko zdarma pro 2-4 žáky z každé třídy. Každý měsíc na mléčné akce vybíralo příspěvek a přichystalo „Vánoční nadílku“ pro všechny potřebné žáky. Žáci na Vánoce dostali 4 kg mouky, 1, 5 kg cukru, 125 g omastku Visan, vánočku, 1 kg jablek, ořechy. Sdružení pro děti v únoru přichystalo promítání v kině kulturního filmu Palmy a pyramidy. Sdružení rodičů chtělo vstoupit do Svazu rodičovských sdružení, ale učitelský sbor rozhodl, že by to nebylo vhodné z důvodu přicházení o finance určené pro chudé děti z II. OS chlapecké.¹³³

2.5.9 Žáci II. obecné školy chlapecké

Počet žáků můžeme vidět v tabulce náboženství. Průměrný počet se pohyboval cca 250 žáků. Každým rokem se do první třídy zapsalo nově kolem 70 žáků. Prospěch žáků se s délkou fungování školy postupně zlepšoval. V prvních letech muselo opakovat ročník průměrně 15% žáků, ale o dva roky později již pouhých 5,5% žáků. Téměř polovina žáků končící pátý ročník v roce 1931 se hlásila na střední školy. Deset se hlásilo do České státní reálky v Olomouci, 21 žáků do Českého státního reálného gymnázia a jeden žák do Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži. 34 žáků postupuje do měšťanské školy. Stav hlásících se žáků na střední školy byl průměrně 50%.¹³⁴

¹³⁰ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ SOaK, fond M1-1 Archiv města Olomouce-registratura (1861) 1920-1940 (1951), sig. II. c/73, inv. č. 74, kart. 115.

Žáci pořádali různé sbírky: v rámci Dětského dne, na podporu Červeného kříže, pro Liga Masarykova proti tuberkulóze, Letnice mrzáčkům, sbírku pro hladovějící Rusko, Národní jednotu v Červené Vodě. Ve školním roce 1931/1932 pořádal Městský školní výbor sbírku školních potřeb pro žáky podkarpatoruské. Z této školy bylo odesláno 473 sešitů, 112 kreslících listů, 26 archů barevných papírů, 60 gum, 480 per, 160 tužek, pět krabic pastelek, tři tabulky na psaní, devět pravítek, jedna kožená taška, deset pouzder, 14 knih na čtení.¹³⁵

Škola se zapojila do „Dětské veselice“, kde přispěla svým vystoupením. Celkový zisk 8000 Korun byl odevzdán městu. Díky úspěchu se akce opakovala i v dalších letech a výtěžek byl darován feriální osadě v Domštátě, do které jezdili i žáci z této školy.¹³⁶

Od školního roku 1924/1925 se nově vyučovala občanská nauka a chlapecké ruční práce. Občanská nauka však nebyla jako samostatný předmět, ale vyučoval se kdykoliv když byla příležitost. Pro ruční práce nebyly učebny, vyučující ani pracovní materiál, na jehož opatření neměla škola finanční prostředky. Výsledky tohoto předmětu byly poměrně dobré, protože žáci si materiál opatřili sami. Díky tomu mohla být spolu s II. dívčí cvičnou a pomocnou školou uspořádána výstava ručních a grafických prací žáků, o kterou byl nečekaný zájem.¹³⁷

2.5.10 Oslavy

Byly určeny svátky, které školy musely slavit. Mezi takové patřil například: 28. říjen, narozeniny prezidenta, oslavy Komenského, popravy českých pánů, vzpomínka na Jana Husa a další. Svátky škola slavila buď společně v tělocvičně, ale tam se musela střídat s II. MŠ chlapeckou, která také sídlila v budově, a nebo ve třídách, kde měli proslov třídní učitelé a žáci psali slohové práce o významných mužích a událostech.¹³⁸

České firmy přispěly žákům v oslavách po materiální stránce. Např. dne 9. 5. 1931 v Svátek matek bylo dětem v hodinách občanské nauky připomenuto významu matek, jejich láska ke svým dětem. Děti darovaly maminkám srdíčka, vydaná

¹³⁵ SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

legionářskou firmou v Brně, s obrazem matky p. prezidenta Masaryka a básničkou Matce od básníka Zeyera.¹³⁹

Od roku 1927 byl zaveden Den spořivosti, kdy se rozdávaly mezi žáky letáčky Městské spořitelny v Olomouci. Spořitelna darovala všem žákům z prvních tříd vkladní knížku s deseti korunami.¹⁴⁰

Vánoční svátky měly děti velmi rády. Chudým hochům bylo darováno ošacení a obuv. Na tento čin přispěla obec, exportní společnost Čechoslavie, sirotčí spolek, Dámy lidové strany a Sociální péče o mládež.¹⁴¹

2.6 Střední chlapecká škola (Tyršova), Na Hradě

V lednu 1923 byly tři třídy I. měšťanské školy chlapecké převedeny z budovy Komenia do budovy Na Hradě. Dne 4. října 1924 zemská školní rada povolila vznik II. měšťanské školy chlapecké. K výuce však chyběly učebny, pomůcky i učitelé. Německé školy sídlící Na Hradě byly přestěhovány na Mořické náměstí. V prvním roce fungování školy chodili vypomáhat učitelé z I. měšťanské školy. Škola měla pouze tři třídy a počet žáků dosahoval jednoho sta. Zakrátko se počet žáků vyšplhal až k tři sta padesáti.¹⁴²

Školu navštěvovali podle školních obvodů pro měšťanské školy žáci z II. obecné školy Na Hradě a z obecných škol v Nových Sadech, Povlu a Černovíře.¹⁴³

2.6.1 Umístění školy

Tři třídy, které měla škola po svém vzniku, byly umístěny v bývalé německé sborovně a dvou vyklizených třídách v I. patře budovy. Učitelé docházeli z I. měšťanské školy z Komenia.

Ze začátku své existence neměla škola dostatek místností ani pomůcek. Ty si však půjčovala a postupně dokupovala. Od olomouckých závodů byla škole darována kolekce různých chemikálií pro výuku chemie.¹⁴⁴

¹³⁹ SOaK, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, nefol. Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² MINAŘÍKOVÁ, H.: Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě. In: Inventáře a katalogy Státního okresního archivu v Olomouci. Evid. č. pomůcky: 1482, s. 3.

¹⁴³ SOaK, fond M1-1 Archiv města Olomouce-registratura (1861) 1920-1940 (1951), sig. II. c/73, inv. č. 74, kart. 115.

¹⁴⁴ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 1, 4.

Ve školním roce 1925/1926 se díky úplnému vystěhování německé reálky a jejímu sloučení s německým gymnáziem, škola přestěhovala do II. a III. patra budovy Na Hradě. Přes hlavní prázdniny v roce 1926 bylo do budovy zavedeno elektrické světlo, do fyzikální učebny byla zavedena rádiová stanice a z leteckých dílen darován škole vyřazený motor. Jeden kabinet byl přestavěn na učebnu, ve sklepních prostorách vznikla dílna, do níž zemská živnostenská rada zapůjčila patentní hoblici.¹⁴⁵

Během školního roku 1930/1931 byly ve II. třídě vyměněny nově zakoupené lavice, vymalovány chodby a bílým nátěrem natřeny dveře v II. a III. poschodí. Okenní rámy byly také nově natřeny, ale pouze z vnitřní strany.¹⁴⁶

Tělocvična ve III. patře budovy narušovala vyučování, proto byl v roce 1931 podán návrh na zřízení tělocvičny ve dvoře, ten byl zamítnut. Tělocvičnu se škola snažila využívat co nejméně. V létě navštěvovala Sokolský stadión, v zimě děti chodily bruslit a sáňkovat. V tomto roce dostala nové lavice do III. třídy.¹⁴⁷

Škola byla 17. června 1932 přejmenována na školu Tyršovu, Na Hradě. O změně názvu školy rozhodla městská rada podle návrhu výboru pro oslavy Tyršovy.¹⁴⁸

V roce 1932 se odstěhovala II. OŠ chlapecká, proto škola mohla využít prostoru celé budovy Na Hradě. Učebny byly přestěhovány do nejsvětlejších místností, tmavé místnosti využity jako kabinety a dílna. V přízemí budovy vznikla šatna, kde se děti prezouvaly.¹⁴⁹ Do školní budovy byla ve školním roce 1933/1934 přestěhována knihovna učitelského okresu olomouckého. Knihovnu využívali nejen učitelé, ale knihy si půjčovali i žáci.¹⁵⁰

Učebny školy sloužily i jako volební místnosti při volbě do poslanecké sněmovny a do senátu např. dne 19. května 1935. V budově probíhaly i volby do zemských zastupitelstev. Celkový stav však školy nebyl vyhovující. Některé učebny byly zastaralé a budova potřebovala opravit, přesto že se každý rok posílal seznam

¹⁴⁵ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 9,19.

¹⁴⁶ Tamtéž, fol. 76.

¹⁴⁷ Tamtéž, fol. 86.

¹⁴⁸ Tamtéž, fol. 87.

¹⁴⁹ Tamtéž, fol. 97.

¹⁵⁰ Tamtéž, fol. 106.

nutných oprav na stavební úřad města, nic se nevyřešilo, pouze byly pořízeny nové židle do prvního kurzu, který fungoval při škole.¹⁵¹

2.6.2 Uspořádání tříd

Škola byla otevřena jako tří ročníková, každý ročník měl pouze jednu třídu.¹⁵² Vždy v červnu se konaly zkoušky dospělých osob z učiva měšťanských škol pod předsednictvím školního inspektora p. prof. Pelíška. Hned v druhém roce jejího fungování však nastoupilo do prvního ročníku 79 žáků, proto byla s povolením městského školního výboru otevřena další I. třída. Totéž se opakovalo i v roce následujícím, škola tedy měla pět tříd.¹⁵³

Ve školním roce 1928/1929 nebyla otevřena druhá třída prvního ročníku a 12 žáků bylo posláno do I. MŠ chlapecké v Komeniu.¹⁵⁴ V roce 1929 opět nastoupili slabé poválečné ročníky, proto byla první třída otevřena jako jednotřídní. Z důvodu uvolněné učebny zde město zřídilo jednorocní učební kurz na své náklady.¹⁵⁵

Do školy byl v roce 1933 zapsán velký počet žáků, ale městská školní rada nepovolila otevřít další pobočku při prvním ročníku, proto byli žáci posláni do I. MŠ chlapecké a do Hodolan, přesto nastoupilo do školy celkem 297 žáků.¹⁵⁶

V následujících letech počet žáků vzrostl a muselo být požádáno o otevření nových tříd pro I. a II. ročník. Žádosti bylo vyhověno, kurz, který vznikl v minulém školním roce se osvědčil a jeho výuka byla zachována, dokonce v roce 1934 byla otevřena druhá třída kurzu.¹⁵⁷

2.6.3 Učitelský sbor

Počátky fungování učitelského sboru a organizace výuky byla velmi složitá a těžká. Učitelé docházeli z I. MŠ chlapecké sídlící v Olomouci na hodiny a zpět do Komenia. Teprve na začátku listopadu 1924 do školy nastoupil učitel Stejskal, ten však na konci měsíce vykonal III. odb. zkoušku a odešel do Kroměříže. Ředitelem školy byl jmenován v říjnu zemskou školní radou Antonín Šincl. Škole byl přidělen z I. MŠ p. František Vymětal. Německý jazyk vyučovala pí. Hildegarda Halmová.

¹⁵¹ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 116.

¹⁵² Tamtéž, fol. 1.

¹⁵³ Tamtéž, fol. 8-9.

¹⁵⁴ Tamtéž, fol. 31.

¹⁵⁵ Tamtéž, fol. 56.

¹⁵⁶ Tamtéž, fol. 102.

¹⁵⁷ Tamtéž, fol. 113.

Katecheta I. MŠ chlapecké p. Penka vyučoval římskokatolické náboženství, československé náboženství vyučoval p. Josef Potoček do 1. března 1925, poté na jeho místo nastoupil p. Ferdinand Pastrnek. Pravoslavnému náboženství vyučoval p. Josef Rezek. Tělesnou výchovu měl na starost p. František Hrušák, který s žáky po celý rok pořádal tělocvičné i poučné vycházky. V zimě chlapci chodili bruslit a sáňkovat. Všichni žáci byli pojištěni proti úrazu.¹⁵⁸

V roce 1925 nastoupil na školu učitel Kaiser, který se věnoval hudebnímu vzdělání žáků, na škole vznikl i třiceti členný žakovský orchestr pod jeho vedením.¹⁵⁹

Učitelství sbor byl rozšířen 27. září 1926 učitelem Františkem Francem. Ředitel Antonín Šincl přidělen jako ředitel na školu v Dubě na Moravě. Požádal o převelení na II. MŠ chlapeckou. Žádost byla podporována nicméně 31. května v Dubě nastoupil jako ředitel. 20. června školní rada vyhověla jeho přání a byl definitivně přidělen k II. MŠ chlapecké v Olomouci, kde nastoupil jako ředitel. V jeho nepřítomnosti ho zastupoval p. učitel Franc. Sl. Límová odešla na II. OŠ chlapeckou, na její místo nastoupil p. Tomáš Vysloužil. Německý jazyk vyučovala sl. Holoubková. Učitel Kaiser se podrobil státní zkoušce z houslí v Praze, úspěšně.¹⁶⁰

O prázdninách dne 15. srpna 1933 zemřel ředitel školy Antonín Šincl. Pro všechny to byla bolestná ztráta. O této smutné novině psaly téměř všechny regionální noviny. Jeho oblíbenost a význam pro Olomouc dokazují nekrology v Hlasu lidu, Československém deníku, Našinci, Pozoru i Večerníku. Pohřební průvod vycházel z budovy Na Hradě, ve vestibulu školy se zesnulým rozloučili členové učitelského sboru, Sdružení rodičů, místní školní rada se zástupci z řad žactva. Rakev vynesli učitelé Tyršovy školy a spolu s průvodem procházeli ulicemi Olomouce cestou na komunální hřbitov. Na hřbitově se slova ujal starosta Olomouce dr. Fischer. Olomouc přišel o vzácného muže, který se zasloužil o rozšíření českého školství v Olomouci. Novým ředitelem prozatím výpomocně byl ustanoven Edvard Talafant, ten ve funkci zůstal natrvalo.¹⁶¹

¹⁵⁸ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 2-3.

¹⁵⁹ Tamtéž, fol. 10-13.

¹⁶⁰ Tamtéž, fol. 19-21.

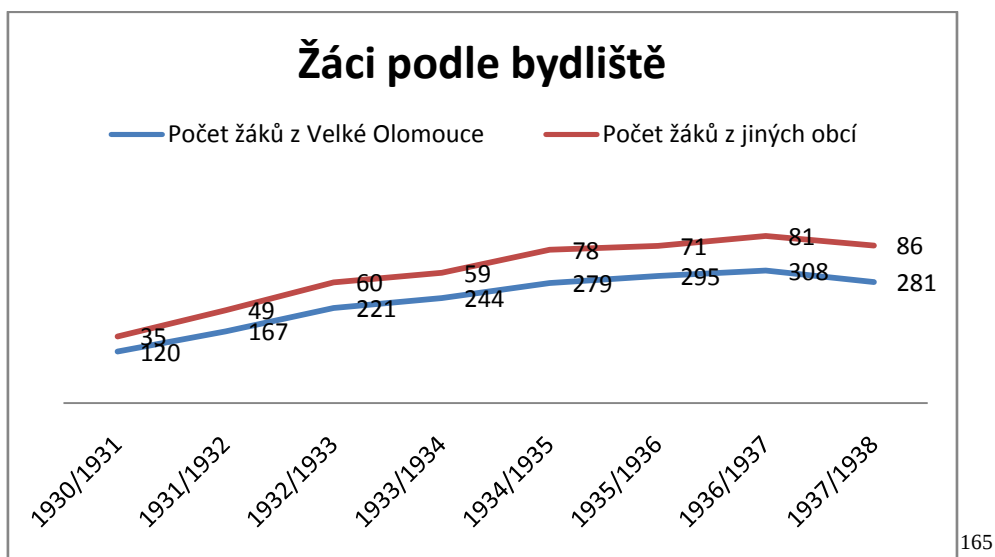
¹⁶¹ Tamtéž, fol. 99, 102.

Na škole byl učitelský sbor oproti II. obecné škole téměř neměnný. Přibývali noví učitelé, ale především z důvodu nově vznikajících tříd. Katechetové se také měnili, ale byli společní i pro II. OŠ chlapeckou, proto již znovu nebudu jmenovat.

2.6.4 Žáci II. měšťanské školy chlapecké

Téměř většina žáků byla české národnosti, samozřejmě někteří žáci byli německé národnosti, ale bylo jich velmi málo. Ve školním roce 1930/1931 bylo pouze necelých 11 % žáků německé národnosti.¹⁶²

Žáci navštěvující školu byli převážně chlapci od deseti let po více jak 14.-ti leté. Desetiletých bylo velmi málo, v tomto případě se jednalo o velmi nadané žáky, například v roce 1931 byl na škole nejmladším chlapcem pouze jeden jedenáctiletý chlapec,¹⁶³ ale o rok dříve na školu nastoupil desetiletý chlapec a jedenáctiletých chlapců 45.¹⁶⁴

Z grafu je patrné, kolik žáků bydlelo ve Velké Olomouci, kolik v jiných obcích poblíž Olomouce. Ať už počet všech žáků na škole klesal nebo stoupal, vždy přibližně čtvrtina nebyla z Velké Olomouce.

Tabulka ukazuje, kolik žáků se hlásilo k danému náboženství. Oproti II. obecné škole chlapecké bylo na škole méně žáků bez náboženského vyznání. Římskokatolické náboženství mělo samozřejmě nejvíce věřících, ale na oblibě

¹⁶² SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 71.

¹⁶³ Tamtéž, fol. 83.

¹⁶⁴ Tamtéž, fol. 71.

¹⁶⁵ Tamtéž, fol. 71, 83, 93, 108, 117, 125, 133, 139.

získávalo Československé náboženství, které vyznávala třetina žáků v celém sledovaném období.¹⁶⁶

Školní rok	Řím. kat.	Čechoslov.	Českoslov.	Pravoslaví	Židé	Bez vyz.	Celkem
1924/1925	90	37	3	11	0	4	145
1925/1926	94	51	5	6	0	6	162
1926/1927	117	51	6	4	1	10	189
1927/1928	121	50	4	2	1	8	186
1928/1929	109	46	3	2	2	8	170
1929/1930	96	32	2	5	3	5	143
1930/1931	102	34	4	7	2	5	154
1931/1932	142	47	6	12	1	6	214
1932/1933	180	66	9	18	1	7	281
1933/1934	204	70	6	15	1	7	303
1934/1935	248	80	7	13	2	7	357
1935/1936	236	108	5	11	2	4	366
1936/1937	262	101	10	7	2	7	389
1937/1938	229	108	15	8	3	4	367

Žáci pocházeli z různých sociálních poměrů. Většina byla ze střední třídy, můžeme zde zařadit např. děti dělníků, řemeslníků, zřízenců, poddůstojníků aj. Poměrně mnoho dětí bylo polosirotků, měly pouze jednoho rodiče, o kterého nejspíše přišly v 1. světové válce. Problémem však

Sociální rozvrstvení žáků	1932/1933	1933/1934
Děti dělníků, řemesníků	65	90
živnostníků	61	26
zřízenců a poddůstojníků	44	55
obchodníků	29	28
úředníků, důstojníků	33	28
rolníků	17	19
ostatní	19	44
sírotci	3	2
polosírotci	24	38
nemanželské děti	7	8
děti rozvedených rodičů	14	12
z toho nezaměstnaných rodičů	0	25

byla náhlá nezaměstnanost rodičů. Ve školním roce 1932/1933 měli všichni rodiče příjem, ale v následujícím roce přišlo o práci 25 rodičů z různých rodin. To způsobilo hlad a podvýživu u dětí.¹⁶⁷

Třikrát do roka navštěvoval školu lékař Fröhlich, aby zjistil zdravotní stav žáků a kvůli pravidelnému očkování. Na prohlídky s ním příležitostně chodil i oční lékař Schlein. Pokud oční lékař nebyl přítomen, byli za ním žáci posláni při

¹⁶⁶ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 3, 10, 22, 32, 43, 58, 71, 83, 93, 108, 117, 125, 133, 139.

¹⁶⁷ Tamtéž, fol. 93, 108.

problémech, stejně tak jako k zubaři. Aby se zabránilo šíření nemocí a byla provedena pravidelná očista těla po stránce hygienické, byly opraveny sprchy, kde se žáci jednou měsíčně povinně sprchovali.¹⁶⁸

2.6.5 Žákovský orchestr, Žákovská akademie

Žákovský orchestr vznikl ve školním roce 1925/1926 pod vedením učitele Kaisera jako třicetičlenný, dobrovolný. Vystupoval na školních besídkách, ale postupem času o žákovském orchestru a jeho skvělých vystoupení psala i olomoucká periodika, to proto, že na besídky mohli přijít nejen rodiče, ale i širší veřejnost. Díky takovým akcím získávala škola finanční prostředky. „Žákovský orchestr této školy propaguje dobře hudební výchovu, bezvadně intonovaná a dynamicky ukázněná zpěvní čísla uplatnila národní písně, zvláště hanácké.“¹⁶⁹

Na oslavu devátého roku, tj. 1927, samostatnosti Československa vznikla Žákovská akademie. Akademie nacvičila hudební čísla pod vedením učitele Kaisera, recitační čísla pod vedením učitele Vymětala a tělocvičná vystoupení pod vedením učitele Hrušáka. Žákovská akademie vystupovala na „velkých oslavách“, kterých se účastnili rodiče a přátelé školy. Vystoupení Akademie mělo vždy obrovský úspěch, lidé se nemohli vměstnat ani do tělocvičny školy.¹⁷⁰ Dne 7. března vystoupila Žákovská akademie na oslavě 79. narozenin prezidenta Masaryka s velkým úspěchem.¹⁷¹

¹⁶⁸ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 11-12.

¹⁶⁹ *Akademie k 84. narozeninám prezidenta v Tyršově měst. škole v Olomouci*. Moravský deník, 7. 3. 1934. In: SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 106.

¹⁷⁰ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 38.

¹⁷¹ Program k oslavě: 1. Proslov ředitele Antonína Šincla k žactvu.
2. Vystoupení orchestru se zpěvohrou Svatojánské proudy.
3. Žák Nováček ze III. A měl proslov ke spolužákům před obrazem prezidenta Masaryka.
4. Tříhlasý sbor za doprovodu klavíru zazpíval hymnu.
5. Recitace žáků- Poselství k prezidentovi
- Přání našich dětí
6. Dvouhlasý sbor s písní: „Hoj dýchněm. Píseň plavců na Volze“
7. Vystoupení žákovského orchestru: Utiš se, utiš se dítě milené z opery Prodaná nevěsta
8. Recitace žáků- 7. březen
- T. G. Masarykovi
9. Pěvecké vystoupení: národní písně: Hop, hej, cibuláři a Zme my to chasnici
10. Státní hymny v podání žákovského orchestru
11. Podplukovník a český legionář p. Randák přednesl a světelnými obrazy doprovodil své vystoupení: Život prvního prezidenta Československé

Žáci školy byli členy dorostu československého Červeného kříže, kde se účastnili spolu s dalšími školami besídky, kterou Červený kříž pořádal. Naše škola byla odměněna diplomem.¹⁷²

Odbor Mladého učitelstva v Olomouci ve školním roce 1936/1937 uspořádal soutěž škol ve zpěvu, v sólové i sborové recitaci. Žáci se všech kategorií zúčastnili a vyhráli první místo ve zpěvu. Diplom uznání obdržel žákovský orchestr.¹⁷³

Úspěch a značné finanční prostředky škole vynesl smyčcový soubor složený z žáků pod vedením učitele Tomáše Vysloužila. Sbor vystupoval téměř na všech školních slavnostech.¹⁷⁴

17. září 1932 se na škole nově slavil svátek narození Miroslava Tyrše, po kterém byla škola nově pojmenována. Jinak se slavily všechny svátky jako v letech minulých. Nejdůležitější doprovázela besídka s rodiči. V československém deníku se psalo o Vánoční školní besídce. „Málokdy se něco tak pěkného podaří jako tato besídka. Žáci překvapili vybraným společenským chováním, ať již při nabízení topinek vlastní výroby, nebo postaráním se o umístění každého návštěvníka. Učitelský sbor se školními svými svěřenci tvoří takřka rodinu...“¹⁷⁵

2.6.6 Školní výlety

Učitelé jezdili každý rok se svými žáky na školní výlety a exkurze. Nejčastěji byl pedagogický doprovod třídní učitel, ale když nesplňoval fyzické a morální požadavky jel s žáky jiný z učitelů, který podmínky splňoval.¹⁷⁶

Školní výlety ve školním roce 1924/1925: I.třída jela na vycházku do Kroměříže, Chřibů, Buchlova, Velehradu, Uherského Hradiště s p. učitelem Hrušákem. Výlet byl dvoudenní. II. třída s ředitelem Antonínem Šinclem navštívila Kralický Sněžník, Staré Město. Koldštýn, výlet také dvoudenní. Na celý týden v červnu odjela III. třída do Ostravy, Vítkovic, Žiliny, Sulovských skál,

republiky. - SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova)
v Olomouci - Na Hradě, inv. č.1, fol.53.

¹⁷² SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č.1, fol. 63-64.

¹⁷³ Tamtéž, fol. 131.

¹⁷⁴ Tamtéž, fol. 115.

¹⁷⁵ *Rodičovské sdružení Tyršovy chlap. měst. školy v Olomouci*. Československý deník, 24/12 1932. In: SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č.1, fol. 91.

¹⁷⁶ Definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské a prováděcí nařízení k němu. Olomouc 1910, Index s.20.

Trenčanských Teplic, Trenčína, Ilavy, Luhačovic, Zlína. III. třída v každém městě navštívila tělocvičnou akademii.¹⁷⁷

Školní výlety byly každý rok jiné a velmi pestré. Žáci i učitelé museli prokázat fyzickou zdatnost, protože se většinou jezdilo na hory či do lesů, kde se chodilo pěšky. Žáci si výlety platili sami, ale těm nejchudším přispívala škola z finančních obnosů vybraných na školních besídkách.

Exkurze, které škola pravidelně pořádala, směřovali do podniků a kulturních památek v Olomouci. Žáci se tak seznámili s okolím a měli možnost vidět budoucí zaměstnání, která byla k dispozici, někdy byli žáci třetích ročníků přímo do podniků doporučení.

2.6.7 Sdružení rodičů

V roce 1930 bylo založeno rodičovské sdružení, jehož prvním předsedou byl zvolen p. Skládal, železniční úředník. Sdružení se scházelo každé 1. pondělí v měsíci. Za učitelský sbor s rodiči komunikoval učitel Vymětal. Sdružení rodičů si v prvním roce fungování dalo za cíl zakoupit rádiový přístroj pro školu. Na přístroj se pořádaly každý měsíc sbírky, které vynesly 2339 Korun.¹⁷⁸

V roce 1932 Sdružení rodičů pořídilo rádiovou stanici v hodnotě 9000 Korun. Každý pátek se všichni včetně rodičů účastníci vysílání školního rozhlasu z Prahy a Brna. Sdružení rodičů přispívalo na sociální péči o chudé žáky a poskytovalo ošacení a obuv.¹⁷⁹

2.6.8 Sbližování školy

Škola 2. června 1926 hostila žáky ze slovenské měšťanské školy v Ilavě. Slovenké žáky v Olomouci přivítal a pohostil i starosta. Byla to velká událost, která byla přivítána celou Olomoucí jako velký vzor pro ostatní školy.¹⁸⁰

Škola se na popud sdružení rodičů německé měšťanské školy účastnila národnostního sblížení. V květnu probíhala společná výuka tělesné výchovy pod vedením Františka Vymětala. Dne 9. května 1936 se tři třídy této školy, včetně svých učitelů, zúčastnili německé Máchovy oslavy. Na oplátku německé třídy se svými

¹⁷⁷ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 6-7.

¹⁷⁸ Tamtéž, fol. 73-74.

¹⁷⁹ Tamtéž, fol. 95.

¹⁸⁰ Tamtéž, fol. 14.

učitelé navštívily oslavu narození prezidenta Beneše na zdejší škole. Obě oslavy byly překládány do obou jazyků, chování všech žáků bylo vzorné.¹⁸¹

2.6.9 Nové vyučovací předměty

Škola jako první v Olomouci ve školním roce 1935/1936 zavedla brannou výchovu, která měla sblížit školy s vojenstvím. V rámci tohoto sblížení proběhlo cvičení za přítomnosti důstojníků, instruktorů a vojenských trubačů, vše probíhalo v kasárnách šestého pěšího pluku. Chlapci zde i poobědvali za doprovodu filmu „Život v kasárnách“. Učitelský sbor se sešel s vojenskými důstojníky a byly naplánovány návštěvy žáků na cvičišti a kasárnách. Žáci se seznámili se všemi hlavními druhy zbraní a konalo se na všech školách cvičné poplachové cvičení.¹⁸²

Nově se ve školním roce 1936/1937 jako nepovinný předmět začalo vyučovat psaní na stroji. Škola pořídila celkem sedm psacích stojů. Nepovinně se začala vyučovat hra na housle, ale proti tomu vznesla námitku hudební škola v Žerotíně. Tato námitka byla ministerstvem zamítnuta a výuka tedy mohla pokračovat.¹⁸³

2.6.10 Rok změn

Již ve školním roce 1937/1938 kvůli nepříznivé politické situaci škola pořádala sbírku na obranu státu, ve které se vybralo 760 Korun, učitelský sbor odváděl 1% ze svého příjmu každý měsíc. Sdružení rodičů spolu s učiteli uspořádalo přednášku pod vedením učitele Vymětala na téma Evakuace žactva v případě války.¹⁸⁴

Dne 1. prosince 1939 byl ministrem školství a národní osvěty jmenován JUDr. Jan Kapras. Bylo rozhodnuto o propuštění všech vdaných učitelek a předčasné penzi učitelstva. Žákům bylo vše dobře vysvětleno o vzniklé situaci a byli varováni od „nebezpečného chování: řečí, shluků a incidentů u příležitosti významných historických událostí“ jako byla mobilizace československé armády, mnichovská dohoda a zabránění části republiky Německem, odstoupení prezidenta Edvarda Beneše a zvolení Emila Háchy, obsazení Čech a Moravy a zřízení Protektorátu.¹⁸⁵

¹⁸¹ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 124.

¹⁸² Tamtéž, fol. 123.

¹⁸³ Tamtéž, fol. 131.

¹⁸⁴ Tamtéž, fol. 138.

¹⁸⁵ Tamtéž, fol. 144.

Po zřízení Protektorátu odešel starosta Olomouce a předseda městského školního výboru.

Škola v Macharově budově byla přebrána německými školami a zabrána byla i školní budova v Sokolské ulici. Školy se tedy musely nastěhovat do školní budovy Na Hradě. Byla zde zrušena mateřská škola, šatna, fyzikální místnost i kabinety. Dne 24. června 1939 bylo Komenium zabráno pro vojenské účely, proto se i MŠ dívčí přestěhovala do budovy Na Hradě.¹⁸⁶

¹⁸⁶ SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, fol. 149.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo z dostupných pramenů a literatury zjistit průběh stavby školní budovy Na Hradě a jaká byla její funkce. Tato budova byla postavena jako škola pro německou obecnou a měšťanskou školu chlapeckou, která získala název Kaiser Franz Josef Jubiläums Knaben-Volks und Bürgerschule. Budova do dnešní doby slouží jako školní instituce. Přestože neexistuje samostatná publikace nebo článek věnující se problematice této školy, dochovalo se několik pramenů, z kterých si lze udělat obrázek o tom, jak stavba probíhala. Literatura o vývoji školství obecně, ale i v Olomouci mi byla dobrým přehledem o změnách, které se promítly i do konkrétní školy sídlící v budově Na Hradě.

Škola se započala stavět kvůli špatnému stavu školní budovy na Mořickém náměstí, odkud se škola přestěhovala ve školním roce 1909/1910 do nově postavené školní budovy Na Hradě.

Stavba probíhala spolu se školní budovou na třídě Spojenců č. p. 8. Obě školy byly také pojmenovány Jubilejní školy Františka Josefa. Stavební zakázky pro tyto školy byly částečně společné. Na stavbu i vybavení se vypisovaly konkurzy, na které se hlásilo mnoho firem, především z Olomouce a Vídně. Firmy byly vybírány především podle ceny. Stavba byla náročná nejen po stránce pracovní, ale i materiální.

O první škole, tedy německé, sídlící v budově se mi nepodařilo mnoho zjistit, domnívám se, že prameny k problematice byly skartovány při divoké skartaci v roce 1945.

Zároveň s německou obecnou a měšťanskou školou chlapeckou byly do budovy převedeny tři třídy I. měšťanské školy chlapecké. V následujícím roce vznikla II. měšťanská škola chlapecká (v roce 1932 přejmenovaná na Tyršova), česká, která byla nastěhovaná do budovy Na Hradě. Tato škola byla velmi kvalitní a to především díky jejímu řediteli Antonínu Šinclovi. Na škole vzniklo několik žákovských uskupení jako žákovská akademie či žákovský orchestr. Díky těmto žákovským dobrovolným činnostem se škola proslavila a jezdila vystupovat a soutěžit s dalšími školami.

V Olomouci se školy stěhovaly či měly pobočky i na několika místech. Tento problém měla i II. obecná škola chlapecká, která byla ve školním roce 1925/1926 přestěhovaná do budovy Na Hradě. Škola měla problém jak s nedostatkem učeben, tak s neustále se měnícím učitelským sborem. V budově dlouho nepobyla, protože v roce 1932 se přestěhovala na Sokolskou ulici. Do budovy Na Hradě se však zanedlouho vrátila.

Problematicke stavby školní budovy bych se chtěla nadále věnovat, protože se mi nepodařilo zjistit všechny informace o stavbě a vybavení budovy např. jaká byla původní výmalba nebo vybavení bytu správce školy. Doufám, že se mi podaří nahlédnout do materiálů umístěných v Magistrátu města Olomouce, a tím snad informace doplnit.

POUŽITÉ PRAMENY, LITERATURA, ČLÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE

Seznam pramenů

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (dále jen SOkA), fond M1-1 Archiv města Olomouce-registratura (1861) 1920-1940 (1951), sig. II. c/73, inv. č. 74, kart. 115, 121.

SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100, 101, 102.

SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 3, inv. č. 371, kart. 92.

SOaK, fond Obecná a měšťanská škola chlapecká (německá), Olomouc.

SOaK, fond M5-150 Střední chlapecká škola (Tyršova) v Olomouci - Na Hradě, inv. č. 1, Školní kronika.

SOkA, fond M5-162 II. obecná škola chlapecká Olomouc, Na Hradě, inv. č. 1, Školní kronika.

Tištěné prameny

Definitivní řád školní a vyučovací pro školy obecné a měšťanské a prováděcí nařízení k němu. Arcibiskupské knihtiskárny, Olomouc 1910.

Der Statistischen Jahrbücher der Königlichen Hauptstadt Olmütz. V. Band, Olomütz 1911.

Seznam použité literatury

BUREŠOVÁ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009.

DOHNALOVÁ, E. – MUSILOVÁ, E. (ed.): *Bibliografie okresu Olomouc*. 1, Město Olomouc. Brno 1997.

KÁDNER, O.: *Vývoj a dnešní soustava školství*. 1. díl, Praha 1929.

KOVÁŘOVÁ, S.: „*Nepřiliš daleko stavěna od chrámu budova stojí...*“ In: Střední Morava: vlastivědná revue, roč. 21, č. 39 (2015), s. 99-103.

MINAŘÍKOVÁ, H.: *Přehled vývoje olomouckého nižšího a středního školství od poloviny 19. století do roku 1960*, I.-III. část. In: Olomoucký archivní sborník 7, (2009), s. 109-129; (2010), s. 87-97; (2011), s. 152-164.

NEŠPOR, V.: *Dějiny města Olomouce*. 2. vyd. Olomouc 1998.

OTTO, J.: *Ottův slovník naučný*. Devátý díl. Praha 1895.

SCHULZ, J. (ed.): *Dějiny Olomouce*. 1. svazek. Olomouc 2009.

SOMR, M. a kolektiv: *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha 1987.

VOŠALÍKOVÁ, P.: *Rákoska v dílně lidskosti. Česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha 2016.

Internetové zdroje

KLOČKOVÁ, L.: *MŠMT od roku 1848 do současnosti*. In:
<http://sdv.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy?highlightWords=165+let+ministerstva> [cit. 8. 4. 2018]

Abstract

Bakalářská práce pojednává o školství od poloviny 19. století až do vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Konkrétně se v práci věnujeme školní budově Na Hradě a to její stavbě a funkci. Tedy školám, které zde sídlily.

Stavbě školní budovy předcházela vznik Velké Olomouce. Pro takové rozšíření bylo zapotřebí zbourat hradby, které zabraňovaly rozvoji Olomouce.

V Olomouci byl nedostatek školních budov a ostatní budovy byly ve špatném stavu, proto zemská školní rada rozhodla o stavbě nové školní budovy. Do budovy Na Hradě byla přestěhovaná německá škola sídlící na Mořickém náměstí. V druhém desetiletí 20. století v budově sídlila II. obecná škola chlapecká a II. měšťanská škola chlapecká, která byla v roce 1932 přejmenovaná na Tyršovu školu Na Hradě.

Práce je rozdělena do dvou kapitol. První kapitola je věnována stavbě budovy a jejímu vybavení. Druhá kapitola pojednává o školách sídlících v budově Na Hradě. Obrazové přílohy obsahují plány školní budovy.

Abstract v angličtině

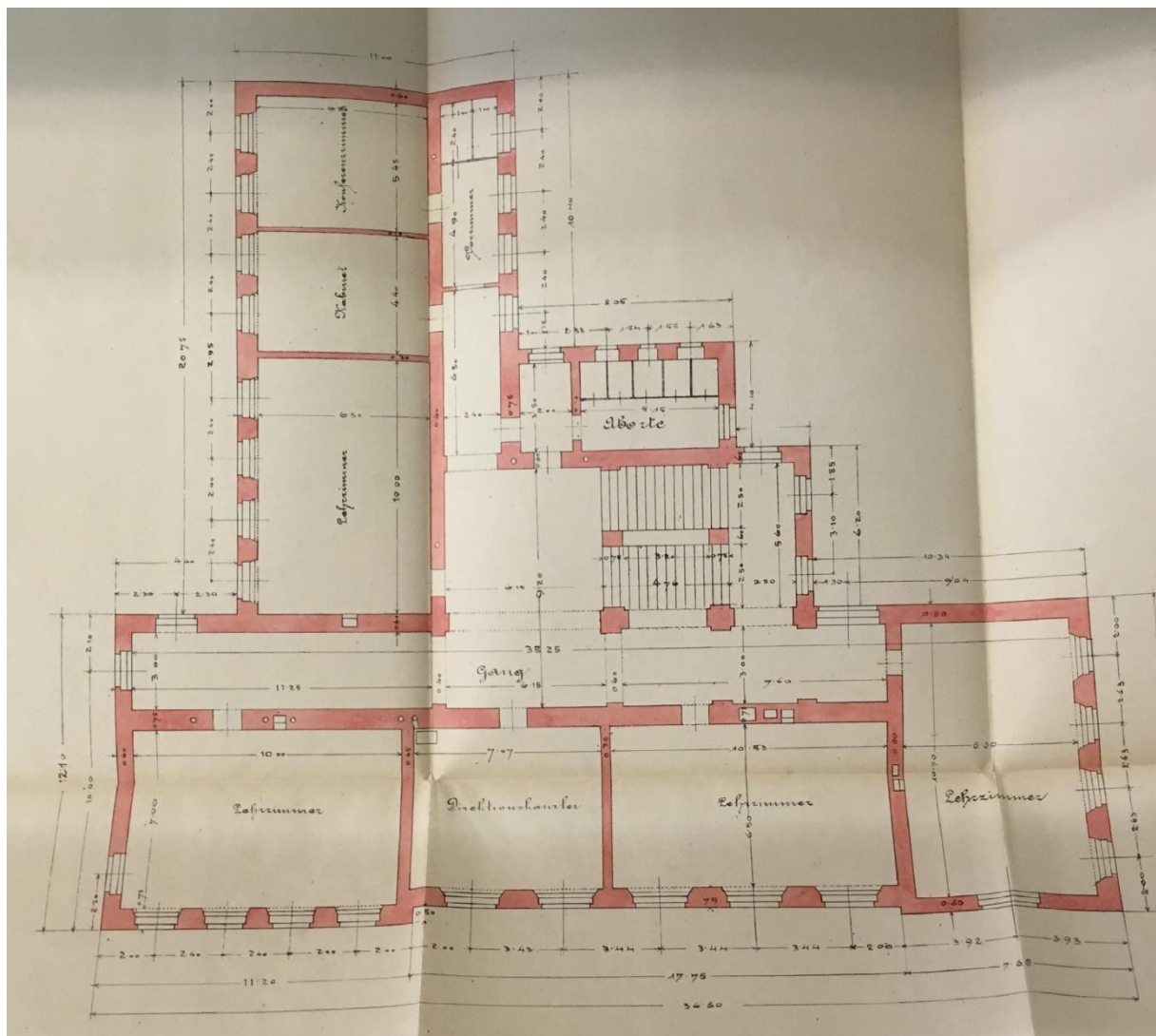
The bachelor thesis deals with education from the middle 19th century until the creation of the Protectorate of Bohemia and Moravia. Specifically, we are working on the school building Na Hradě and its construction and function. So the schools that settled here.

The construction of the school building was preceded by the birth of the Great Olomouc. For such an extension, it was necessary to demolish the walls that prevented the development of Olomouc.

There was a lack of school buildings in Olomouc and the other buildings were in poor condition, so the provincial school council decided to build a new school building. The German school, located in Mořický náměstí, was moved to the castle building. In the second decade of the 20th century, the building occupied the II. general school boy and II. a bourgeois school, which was renamed Tyršova škola in 1932.

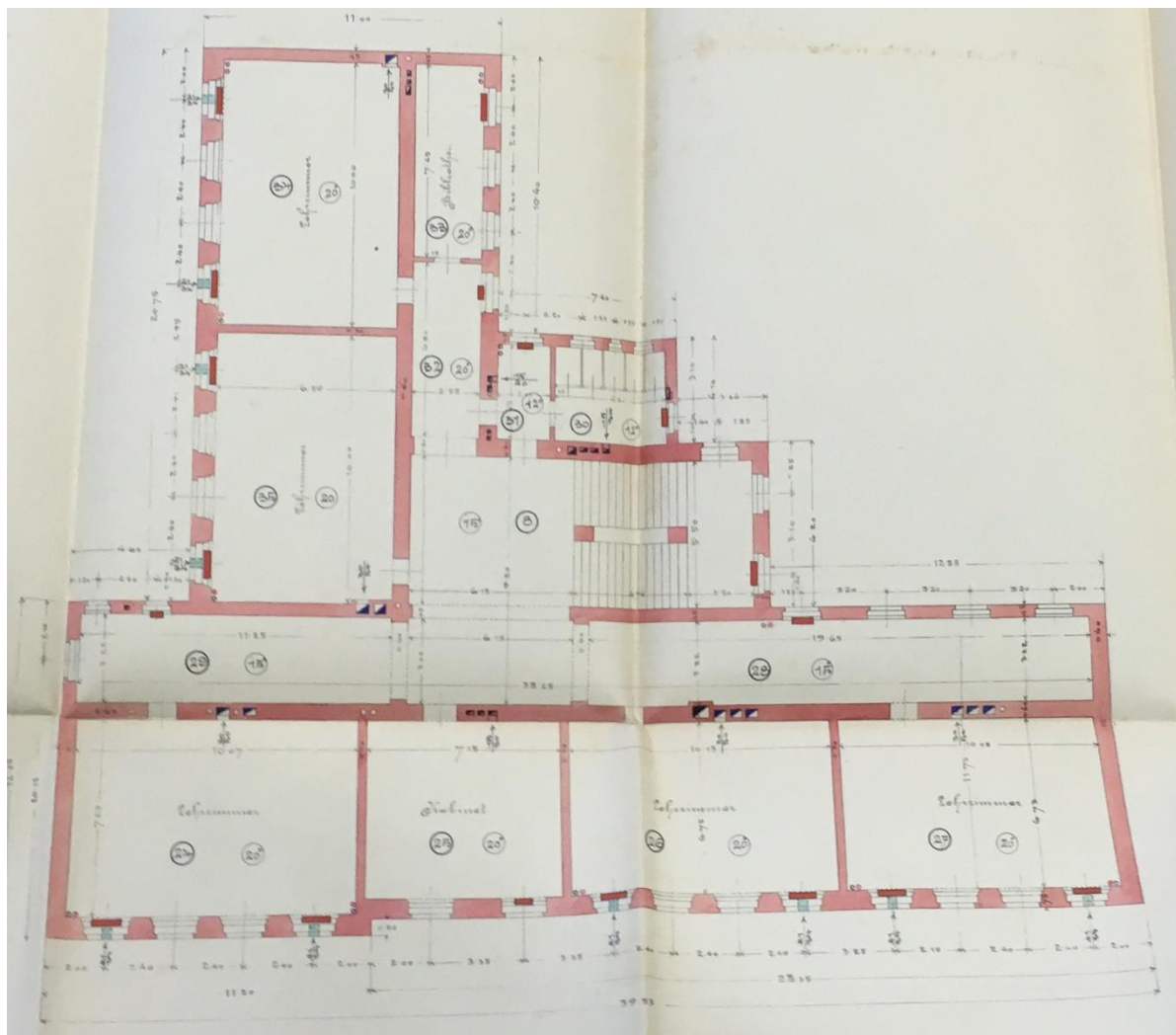
The thesis is divided into two chapters. The first chapter is dedicated to the construction of the building and its equipment. The second chapter deals with the schools located in the Na Hradě building. Picture attachments contain plans for a school building.

Obrazová příloha

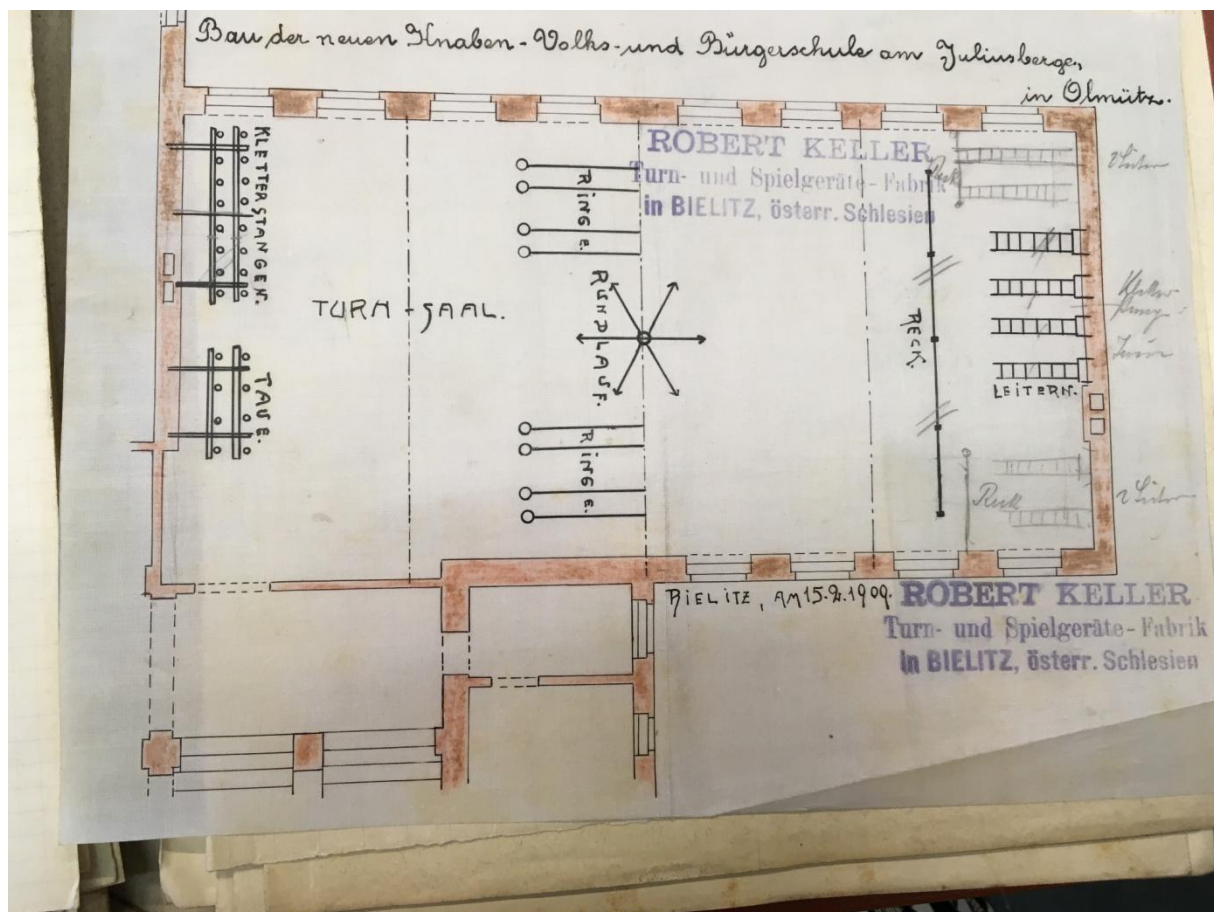
Obr. 1: Rozložení místností v 1. patře budovy

Zdroj: SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 100.

Obr. 2: Umístění topení ve 2. patře

Zdroj: SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 101.

Obr. 3: Plán rozmístění cvičebního nářadí v tělocvičně

Zdroj: SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 102.

Obr. 4: Plot před školní budovou

Zdroj: SOaA, fond M1-1 Archiv města Olomouce – Stavební úřad (1712) 1786-1920 (1927), sign. F 15, inv. č. 382, kart. 101.

Anotace

Jméno a příjmení:	Vlasta Štulová
Fakulta:	Filozofická
Katedra:	Historie
Vedoucí práce:	Mgr. Ema Šimková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Stavba a první roky fungování školní budovy Na Hradě v Olomouci
Název v angličtině:	Construction and first years of the school building Na Hradě in Olomouc
Anotace:	Bakalářská diplomová práce poskytuje přehled vývoje fungování škol sídlících v budově Na Hradě do roku 1938. Ve dvou kapitolách je shrnuta stavba budovy a její funkce. V práci se zabýváme i vznikem Velké Olomouce (bourání hradeb) a přehledem školství od pol. 19. století do roku 1938.
Klíčová slova:	Školství, školství v Olomouci, škola na Mořickém náměstí, II. obecná škola chlapecká Na Hradě, II. měšťanská škola chlapecká Na Hradě, Tyršova škola, stavba budovy Na Hradě
Anotace v angličtině:	The bachelor diploma thesis provides an overview of the development of the functioning of the schools located in the building of Na Hradě until 1938. In two chapters is a summary of the construction of the building and its function. We also deal with the creation of the Great Olomouc (cutting of the walls) and the overview of education from the middle of the 19th century until 1938
Klíčová slova anglicky:	Education, education in Olomouc, school on the Moritz Square, II. General Boys School Na Hradě, II. the bourgeois school Na Hradě, Tyršova school, the construction a school building Na Hradě